

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

DŮCHODOVÁ REFORMA V ČR

Pension reform in the Czech republic

Diplomová práce

Zpracoval:

Martin Káninský

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Věra Štangová, CSc.

Datum uzavření rukopisu:

Duben 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 8. 5. 2016

Martin Káninský

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval svojí vedoucí diplomové práce paní doc. JUDr. Věře Štangové, CSc. za vřelý přístup a odborné rady při výuce i vedení této práce.

OBSAH

Úvod	1
1. Systém sociálního zabezpečení a jeho subsystémy	3
1.1. Faktory ovlivňující systém sociálního zabezpečení	4
1.1.1. Demografický faktor	5
1.1.2. Ekonomický faktor	5
1.1.3 Faktor politický	6
1.2. Obsah systému sociálního zabezpečení	6
1.2.1. Sociální pojištění	7
1.2.2. Státní sociální podpora	8
1.2.3. Sociální pomoc	8
1.3. Cíle sociálního zabezpečení	9
1.4. Významné mezinárodní organizace působící v oblasti sociálních práv	10
1.4.1. Organizace spojených národů	10
1.4.2. Mezinárodní organizace práce	11
1.4.3. Světová zdravotnická organizace	12
1.5 Základní modely systémů sociálního zabezpečení	13
1.5.1. Liberální model	13
1.5.2. Charitativní model	14
1.5.3. Pojišťovací model	14
1.5.4. Zajišťovací model	14
1.5.5. Zaopatřovací model	14

2. Systém důchodového pojištění	15
2.1. Principy a zásady důchodového pojištění	15
2.1.1 Princip účasti všech ekonomicky aktivních osob	15
2.1.2. Princip jednotné úpravy	15
2.1.3. Princip povinné účasti	16
2.1.4. Obligatornost dávek	16
2.1.5. Princip soudní ochrany a garance státu	16
2.1.6. Princip zásluhovosti	17
2.1.7. Princip solidarity	17
2.1.8. Princip subsidiarity	18
2.1.9. Princip dynamičnosti	18
2.1.10. Princip ochrany nabytých práv	18
2.2. Historický vývoj systému důchodů v ČR	18
2.2.1. Bezděkova komise	20
2.2.2 Parametrické změny	20
2.2.3. Poradní expertní sbor („PES“)	21
2.2.4. Malá důchodová reforma	22
2.2.5. Velká důchodová reforma	23
2.2.2. Tři pilíře důchodového zabezpečení	24
2.2.2.1. I. pilíř důchodového zabezpečení	25
2.2.2.2. II. pilíř důchodového zabezpečení	26
2.2.2.3. III. pilíř důchodového zabezpečení	28

2.2.2.3.1. Předdůchod a předčasný starobní důchod	30
2.2.2.3.2. Příspěvky na doplňkové penzijní spoření	32
2.2.2.4. Provedení II. pilíře v zahraničí	33
2.2.2.4.1 Druhý pilíř v Maďarsku	33
2.2.2.4.2 Druhý pilíř v Polsku	34
2.2.2.4.3 Druhý pilíř na Slovensku	35
2.3. Financování důchodového zabezpečení	36
2.3.1. Metoda kapitálového financování	37
2.3.2. Metoda průběžného financování	38
2.3.3. Srovnání metod kapitálového a průběžného financování	39
2.4. Valorizace	39
3. Přípravované změny	41
3.1. Ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let	41
3.2 Mechanismus pravidelné revize stanovení důchodového věku	41
3.3. Zvyšování důchodového věku v mezinárodním kontextu	42
3.3.1. Zvyšování důchodového věku na Slovensku	43
3.3.2. Zvyšování důchodového věku v Nizozemsku	44
3.3.3. Zvyšování důchodového věku v Itálii	45
3.4. Stanovení důchodového věku v ČR	46
3.5. Možnosti rizik	47
3.6. Varianty navrhovaných řešení	48
3.7. Věcný návrh a jeho zásady	49

4. Vlastní navrhované řešení	51
4.1. Stanovení důchodového věku	52
4.2. Podpora zaměstnanosti	53
4.3. Otázka podpory vlastního bydlení	57
4.4. Úprava průběžného financování	58
4.5. Další možnosti financování	59
4.6. Rovný důchod pro všechny	60
Závěr	62
Seznam použité literatury	64
Přílohy	69
Abstrakt	76
Abstract	76
Název práce v anglickém jazyce	76
Key words	77

Úvod

Pro většinu evropských států je v posledních desetiletích příznačné stárnutí obyvatelstva. Je spojeno s prodlužováním lidského věku, s prodlužováním dožívané střední délky života a rychle se měnící demografickou situací, zejména se snižující se porodností. Za prodlužování dožívané střední délky života vděčíme lepším pracovním a životním podmínkám, vývoji medicíny, sociálnímu rozvoji a prosazování sociálních práv.

Prodlužování dožívaného věku je fakt, který je přijímán společností velmi pozitivně, je ovšem také spojen se zátěží systému sociálního zabezpečení, zvláště pak důchodového zabezpečení, především s nárůstem výdajů. Na tuto skutečnost je třeba reagovat. Reforma důchodového systému v ČR je součástí prakticky všech programových prohlášení politických stran od roku 1989 a dalo by se říci, že jednání o ní probíhají neustále.

Jedním z dalších faktorů typických pro současnou společnost je také nárůst životní úrovně. Vystává otázka, zda je tento růst vzhledem k prodlužování věku udržitelný. Tento problém je velmi aktuální pro systémy založené na fondovém financování, kdy momentální životní úroveň je financována z příspěvků z minulosti.

Názory na provedení reformy se ovšem různí. Ať už to jsou názory politických stran, nebo názory odborných komisí, zatím nebyl nalezen konsenzus napříč politickým spektrem, který by vyústil v dlouhodobé řešení. Vystává také otázka, zda je možné najít ideální důchodový systém, který by byl výhodný pro všechny.

Otázky panují také kolem rozsahu reformy. Zda se má jednat pouze o parametrické změny, či zda má jít o komplexní reformu systému. Oba tyto přístupy můžeme vidět ve vývoji úprav důchodového systému v ČR.

Je tedy nutné důchodovou reformu v ČR provést? Příjemci dávek důchodového pojištění jsou v dnešní době ve velké míře odkázáni na pouze na poskytované dávky. Pokud se ovšem podíváme na demografické prognózy po roce 2050 zjistíme, že počet osob starších 65 let se téměř zdvojnásobí, zatímco počet ekonomicky aktivních osob, tedy osob přispívajících do

systému, se bude postupně snižovat. Z tohoto důvodu se zdá být aktuální důchodový systém výhledově neudržitelný a je tedy nutné podniknout kroky k úpravě.

Všechny tyto otázky mě velice zaujaly při studiu na Právnické fakultě, považuji je za velmi důležité a zajímavé, proto jsem se rozhodl zpracovat téma důchodové reformy jako téma diplomové práce.

Svou práci jsem systematicky rozdělil do úvodu, čtyř kapitol a závěru. V první kapitole se zaměřuji na systém sociálního zabezpečení a jeho subsystémy, ve druhé kapitole se zabývám problematikou důchodového pojištění. Třetí kapitola je zaměřena na připravované změny ve zkoumané oblasti a ve čtvrté kapitole se pokouším v rámci dostupných informací a prostudované řady odborných materiálů o formulování vlastních návrhů řešení problémů v oblasti důchodů

Cílem této práce je zaměřit se na vývoj systému důchodového zabezpečení v ČR a zejména analyzovat důvody průběh a cíle jeho reformy. Činím tak v širších souvislostech. Část analýzy vývoje se bude zabývat systémem sociálního zabezpečení a jeho subsystémy. V rámci zkoumání stavu systému důchodového zabezpečení v ČR nelze opomenout přínosnou práci komisí, jejichž úkolem bylo připravit podklady pro reformy, a analyzovat stav důchodového systému. V neposlední řadě také odpovědět na otázku, zda je možné najít ideální systém důchodového zabezpečení a jaká je jeho podoba.

Autor této práce si netroufá navrhnout zcela vlastní systém důchodového zabezpečení, to je nepochybně úkolem týmů odborníků, avšak pomocí analýz informací, ať už statistických prognóz ČSÚ, či výstupních zpráv o rozpočtu ČR, bych rád uvedl vlastní názory na návrhy úprav *de lege ferenda*.

1. Systém sociálního zabezpečení a jeho subsystémy

Sociální práva se poprvé objevují ve třetí generaci základních práv a svobod spolu s hospodářskými a kulturními právy. Jsou rozsáhleji prosazována během 20. a 30. let 20. století, zvláště pak po druhé světové válce, jako odpověď společnosti na závažné sociální problémy, které tento válečný konflikt způsobil.

Pojem sociální zabezpečení je nástupcem pojmů chudinská péče, sociální správa a sociální péče¹. Jedná se o nepřesný překlad pojmů *social security*, *seguridad social*, *securité sociale* nebo také *Sozialsicherheit*, doslovně přeloženo jako sociální bezpečnost. S pojmem *social security* se oficiálně setkáváme ve Spojených státech amerických, kde byl pojem použit pro federální zákon o důchodovém pojištění v roce 1935. Neoficiálně se můžeme s pojmem setkat také v rámci reformy během 20. let 19. stol. v Mexiku, za kterými stál generál Simon Bolívar y Ponte, významný latinskoamerický diplomat a vojevůdce.² Sociální zabezpečení je důležitým nástrojem realizace sociální politiky státu. Podle Šimáka se jedná se o „soustavné a cílevědomé úsilí o změnu nebo udržení a fungování sociálního systému státu.“³ Teorie ovlivňující pojem sociální zabezpečení, známá pod anglickým pojmem *social welfare state*, se poprvé objevuje v Anglii v 1. polovině 20. století. Zejména je třeba zmínit pokrokový model národního pojištění, který představil sir William Beveridge v roce 1942, a který byl přejat i Československem přijetím zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění.⁴

K rozšíření pojmu sociální zabezpečení v Evropě dochází po přijetí úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 102/1952 o minimálních standardech sociálního zabezpečení. V

¹ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1

² Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Všehrd, 1995, s. 11

³ Šimák, M., in Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 23

⁴ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 23

Československu bylo sociální zabezpečení zaváděno během let 1954 až 1964 pod vlivem komunistické strany a je spojováno se sovětizací naší společnosti.⁵

Pojem sociální zabezpečení (tedy spíše ve smyslu sociální bezpečnost), jak jej známe dnes, má kořeny v reformách provedených po roce 1989. Rozsáhlé změny byly provedeny zejména v oblasti důchodů. Nutnost těchto reforem vyplývala z finanční náročnosti a rigidity předchozího systému. Spolu s reformou ekonomickou byla zahájena také reforma sociální. Průběh sociální reformy lze rozdělit na tři základní etapy. První etapa probíhala od konce roku 1989 až do vzniku samostatné ČR a soustředila se především na vypracování konceptu zajištěného právními instituty, jednalo se především o minimální mzdu a životní minimum. Druhá etapa zavádí pojistné jako platbu mimo daňový systém. Byly přijaty také důležité zákony o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb.) a zákon o státní sociální podpoře (zákon č. 117/1995). O třetí etapě můžeme hovořit od poloviny roku 1998. Byly zde položeny základy pro reformu důchodového systému a došlo také k novelizaci významných právních předpisů.⁶

1.1. Faktory ovlivňující systém sociálního zabezpečení

Základními faktory ovlivňujícími systém sociálního zabezpečení jsou faktor demografický, ekonomický a politický. Každý z těchto faktorů je součástí celku a žádný nepůsobí na systém izolovaně.⁷

⁵ Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Všehrd, 1995, s. 12

⁶ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 25

⁷ Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Všehrd, 1995, s. 32

1.1.1. Demografický faktor

Demografický faktor se zabývá procesem stárnutí populace a jejím složením. Základem celého systému je demografická struktura obyvatelstva. Systém spočívá v přerozdělování prostředků pocházejících od aktivní části populace a je dále přerozdělován mezi ostatní. Jedná se například o přerozdělování mezi pracujícími a nepracujícími, zdravými a nemocnými, atd. Nemocnost, úmrtnost nebo porodnost mají na tento proces velký vliv. Nejaktuálnějším problémem dnešní doby je stárnutí obyvatelstva a hledání systému, který by dokázal demografické změny reflektovat v reálném čase. Demografický faktor vymezuje aktivní část obyvatelstva, tedy členy systému, kteří přinášejí finance. S určitou přesností se dá také využívat předpovědi zakládajících se na statistikách při předpokladu standardních podmínek.

1.1.2. Ekonomický faktor

Ekonomický faktor je hlavním ukazatelem funkčnosti systému sociálního zabezpečení. Úzce souvisí s faktorem demografickým, protože finanční zdroje jsou poskytovány především aktivně činným obyvatelstvem. Přerozdělování prostředků je značně závislé na růstu národního důchodu. Jedním z největších problémů pro finanční základnu je masová nezaměstnanost. Finanční zátěž roste, a zároveň se snižuje počet přispěvatelů do systému. Hospodářský růst ovšem není zárukou pozitivního působení na systém sociálního zabezpečení, příkladem je možno uvést státy jako Švýcarsko nebo Spojené státy americké. Naopak hospodářská krize může mít na systém pozitivní vliv. Příkladem mohou být reformy třicátých let ve Spojených státech amerických. Ekonomický faktor tedy velmi často nehraje tak velkou roli, jako faktor politický.⁸

⁸ Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Všehrd, 1995, s. 34

1.1.3 Faktor politický

Politický faktor je nejvýznamnějším faktorem vývoje systému sociálního zabezpečení s ohledem na úpravu a provádění změn systému. Mnohdy na něm závisí mnohem více, než na reálnějším ekonomickém faktoru. Rozdíl nastává ve chvíli, kdy ekonomický faktor nabádá ke změně, která je ovšem politicky těžko prosaditelná z důvodu nepopularity nabízejících se opatření. Často tedy dochází k situaci, kdy vládnoucí politické strany nemohou, nebo nechtějí vydávat nepopulární, avšak potřebná opatření, s ohledem na politické preference, zejména před volbami. Pro politické strany jako takové tedy „není nejlepší, udělat to nejlepší“. Jedním z možných řešení je přijímat daná opatření v rámci dohod napříč politickým spektrem. Jednalo by se nejen o rozložení politické odpovědnosti, ale také o jakousi záruku trvanlivosti daných předpisů a nevázanost na dobu trvání volebního období. Velmi opatrně se tedy například musí jednat při navyšování dávek, jelikož nekonečné navyšování není možné, a naopak redukce poměrně obtížná.

1.2. Obsah systému sociálního zabezpečení

Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102 o minimálních standardech sociálního zabezpečení (dále úmluva č. 102) vymezila poprvé v roce 1952 obsah systému sociálního zabezpečení. Československo ratifikovalo úmluvu 11. 1. 1990⁹. Jedná se o minimální normy, stát tedy nemůže poskytovat méně práv, než zaručuje úmluva. Úmluva vymezuje základní sociální situace, tedy situace, které zakládají, mění nebo ruší sociální vztahy jednotlivce, skupiny nebo rodiny. Sociální situace je právně významná především proto, že zakládá právní nároky, zejména nároky na dávky sociálního zabezpečení. Úmluva č. 102 upravuje především pomoc lidem v případě nemoci, úrazu, nezaměstnanosti, stáří, úmrtí živitele rodiny, těhotenství, mateřství a

⁹ Seznam úmluv MOP ratifikovaných Českou republikou, Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1009>

rodičovství, invalidity.¹⁰ Systém sociálního zabezpečení můžeme rozdělit na tři subsystémy, někdy se hovoří také o třech pilířích sociálního zabezpečení. Jsou to:

- sociální pojištění
- státní sociální podpora
- sociální pomoc

1.2.1. Sociální pojištění

Sociální pojištění je systém, ve kterém občané sami sebe finančně zajišťují pro případ budoucí sociální události. Jedná se o povinný finanční systém. Zákonem je stanoven okruh pojištěných osob spolu s okruhem povinných plátců; věcný rozsah, tedy podmínky vzniku, výše a trvání nároku a také způsob správy a financování. Sociální pojištění spravují instituce veřejnoprávní povahy na rozdíl od sociálních fondů, které mohou být doplňkem sociálního pojištění. Ty mohou spravovat jak veřejnoprávní, tak soukromoprávní instituce.

Jedná se o nejrozšířenější a nejdůležitější formu sociálního zabezpečení. Výhodná je zejména z důvodu menší finanční zátěže veřejného rozpočtu. Občané jsou nuceni přispívat do systému na úkor osobní spotřeby, a finance tak nejsou čerpány výhradně z veřejného rozpočtu. Důležitým faktorem je solidarita, která se projevuje především u příjemců nejnižších důchodů a při valorizaci důchodů. Financování je možné v zásadě dvěma způsoby. Metodou fondového financování nebo metodou průběžného financování. Metoda průběžného financování je označována zkratkou *PAYG* (vychází z anglického *pay-as-you-go*). Tato metoda, která je v současné době používána v České republice, je upřednostňována z historického hlediska. V důsledku inflace docházelo ke znehodnocování naspořených prostředků, a proto se metoda fondového financování projevila, jako méně výhodná.¹¹

¹⁰ Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102, o minimálních standardech sociálního zabezpečení, dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1178/102.pdf> (část 2., 4., 5., 6., 8. a 9.)

¹¹ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 26

V systému sociálního pojištění jsou podle mezinárodní klasifikace zahrnuty tyto dílčí pojistné systémy: zdravotní a nemocenské pojištění, pojištění v mateřství, pojištění v nezaměstnanosti, rodinné přídavky, úrazové pojištění, pojištění ve stáří, pojištění při invaliditě, pojištění při ztrátě živitele. Můžeme je také rozdělit na krátkodobá (první tři) a dlouhodobá (poslední tři).¹²

1.2.2. Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je systém, který je v teorii sociálního zabezpečení nazýván jako sociální zaopatření. Kořeny sociálního zaopatření byly na našem území položeny již v souvislosti s reformami císařovny Marie Terezie ve druhé polovině 18. stol. Samotný systém je ale starší, byl zaváděn již podstatně dříve ve prospěch válečných veteránů a pozůstalých.¹³ V České republice byl systém státní sociální podpory zaveden zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Určitým skupinám osob, zejména rodinám s nezaopatřenými dětmi, jsou ze státního rozpočtu poskytovány dávky. Jedná se o povinný zákonem upravený redistributivní systém. Některé dávky jsou podmíněny nízkým příjmem žadatele. Věcný rozsah a okruh povinně zaopatřených osob je stanoven zákonem. Poživatel dávky nepřispívá do systému, systém je financován ze státního rozpočtu. Jsou z něho poskytovány nepojistné dávky, žadatel o poskytnutí dávky nemusí být pojištěnec.

1.2.3. Sociální pomoc

Sociální pomoc je systém spravovaný státem. Stejně jako systém státní sociální podpory se jedná o redistributivní systém, jehož osobní i věcný rozsah stanoví zákon. Zákon dále stanoví

¹² Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Věšhrd, 1995, s. 13

¹³ Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Věšhrd, 1995, s. 14

také ověřování potřebnosti. Jedná se o jeden z nejstarších systémů který nahradil pojem chudinská péče. Cílem systému je pomoci osobám, které se ocitly ve složité životní situaci, kterou nedokáží samy vyřešit, avšak nemají nárok na pomoc ze systému sociálního pojištění. Dotčená osoba nesplňuje podmínky, nebo je takový nárok nedostatečný.

Důležitým prvkem systému sociální pomoci je aktivní úloha adresáta. Rodina potřebného občana by měla být zapojena do řešení situace, před nástupem státní pomoci, pokud je to v dané situaci možné. Platná právní úprava soustřeďuje sociální pomoc především na osoby v hmotné nouzi. Invalidita, stáří, nebo závislost na pomoci jiné fyzické osoby mohou být příčinou absence dostatečného zajištění životních potřeb. Mezi další adresáty sociální pomoci můžeme zařadit například dlouhodobě nezaměstnané, nízkopříjmové rodiny, osoby dezintegrované, atd.¹⁴

Rozlišujeme dvě základní formy poskytování sociální pomoci. První formou jsou sociální dávky, mohou být jednorázové i opakující, peněžité či věcné. Druhou formou jsou sociální služby. Sociální služby jsou poskytovány především osobám, jejichž schopnost postarat se samy o sebe a o svou domácnost je výrazně nebo zcela omezena.

1.3. Cíle sociálního zabezpečení

Jako základní cíle sociálního zabezpečení můžeme označit regulaci odpovědnosti osob za svou budoucnost, účast osob na povinných pojistných systémech, a dále stanovení míry a forem povinné sociální solidarity mezi občany.¹⁵ V neposlední řadě také zvyšování životní úrovně potřebných, na principu solidarity. Cílem tedy je prospěch společnosti jako takový, s důrazem na rozložení důsledků nepříznivých životních situací a zejména pak snahu o zachování principu důstojnosti člověka.

¹⁴Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 27

¹⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 6-7

Dle mého názoru princip solidarity ovšem není vůdčím principem, tím je princip subsidiarity. Cílem sociálního zabezpečení totiž není úplná kompenzace osob, jež se dostaly do nepříznivé životní situace, ale zmírnění dopadů nepříznivé situace na zúčastněnou osobu. V opačném případě by systém mohl motivovat účastníky k vyhledávání nebo k vytváření sociálních událostí. Pokud by například ztráta zaměstnání byla plně kompenzována, dané osoby by neměly žádnou motivaci hledat zaměstnání nové. Systém sociálního zabezpečení by tedy měl fungovat jako záchranná síť, jedna z eventualit, nikoli však jako jedna z prvních. Každý v prvé řadě odpovídá sám za sebe, pokud toho není schopen, měla by následovat pomoc rodiny.¹⁶ Stát by zde měl fungovat jako širší rodina, společenství lidí, které se rozhodlo solidárně sdílet dosažené bohatství v zájmu širšího blaha, tedy jako poslední možnost. V ideálním případě by nebylo nutné obligatorně stanovovat mantinely chování a povinnosti, avšak s ohledem na historickou zkušenost a lidskou povahu, protože není možné spoléhat na zodpovědné chování všech, stanovuje stát autoritativně účastníkům povinnosti.¹⁷

Stát stanoví autoritativně povinnosti účastníkům v několika oblastech, které se v zásadě shodují se solidaritou. Můžeme hovořit například o solidaritě pracujících s nezaměstnanými v podobě podpory v nezaměstnanosti, o solidaritě mezigenerační, kde pracující osoby odvádí část příjmů ve formě pojistného do sociálního systému, nebo solidaritě bohatších s chudšími v podobě progresivního zdanění. Účast v systému ovšem nemůže být dobrovolná, protože ne každý je solidární a stát by měl problémy shromažďovat dostatek prostředků.

1.4. Významné mezinárodní organizace působící v oblasti sociálních práv

1.4.1. Organizace spojených národů

Zakládající statut Organizace spojených národů, Charta Spojených národů, byl přijat přijat 26. června 1945. Charta výslovně stanoví v preambuli podporu sociálního pokroku. Orgán

¹⁶ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 24

¹⁷ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 24

pro podporu lidských práv, komise pro lidská práva, byl ustanoven v roce 1946. Následně přijalo Valné shromáždění OSN Všeobecnou deklaraci lidských práv v roce 1948. Tento dokument je považován za nejvýznamnější mezinárodní dokument v lidskoprávní a sociální oblasti. Zakotvila obecný standard v oblasti lidských práv a stanovila nárok na sociální zabezpečení v článku 22. Dále stanoví zajištění hospodářských, sociálních a kulturních práv.¹⁸ Nemá sice povahu právního dokumentu, ale má značný mezinárodní respekt. V současné době je považována za součást mezinárodního zvykového práva.

Snaha o zakotvení základních lidských práv a svobod v podobě mezinárodní smluv vyústila v přijetí mezinárodních paktů. V roce 1966 Valné shromáždění přijalo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Mezi další významné dokumenty patří Úmluva proti mučení, nebo Úmluva o právech dítěte.¹⁹

1.4.2. Mezinárodní organizace práce

V roce 1919 byla založena Mezinárodní organizace práce, jež se stala prvním přidruženou organizací OSN roku 1946. Jejím hlavním cílem je ochrana lidských práv v oblasti pracovních podmínek zaměstnanců a dalších sociálních práv. Snaží se podporovat sociální spravedlnost, formulovat mezinárodní programy a přístupy podporující zlepšení pracovních i životních podmínek pracujících osob.²⁰

Mezinárodní organizace práce je výjimečná tím, že při formulování programu mají zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců stejné postavení jako vlády států, MOP jedná na základě

¹⁸ Organizace spojených národů, Všeobecná deklarace lidských práv, 1948, dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf, čl. 22

¹⁹ Organizace spojených národů, Vše o OSN, 2014, dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-historie.pdf>

²⁰ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 58

tripartity. Cílem MOP je přijímání úmluv, mezi nejvýznamnější v oblasti sociálního zabezpečení patří:

- Úmluva č. 102 o minimálních standardech sociálního zabezpečení
- Úmluva č. 103 o ochraně mateřství
- Úmluva č. 118 o rovném zacházení s cizinci jako s vlastními občany v sociálním zabezpečení
- Úmluva č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách
- Úmluva č. 130 o zdravotní péči a dávkách v nemoci
- Úmluva č. 157 o zřízení mezinárodního systému pro zachování práv v sociálním zabezpečení.

1.4.3. Světová zdravotnická organizace

Světová zdravotnická organizace byla založena v roce 1948 v rámci OSN. Jejím cílem je podpora společnosti v oblasti zdravotnictví, dosažení nejvyšší možné úrovně zdraví pokud možno všemi lidmi. Podpora „omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace, podpora zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik vyplývajících z ekologických, ekonomických a sociálních podmínek, rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů, které budou odpovídat legitimním potřebám lidí a budou pro ně finančně únosné;• rozvoj odpovídajících zdravotnických strategií a institucionálního zázemí a začleňování zdravotnických aspektů do sociálních, ekonomických, ekologických a rozvojových strategií.“²¹

²¹ Světová zdravotnická organizace, Základní informace, 2011, dostupné z: <http://www.who.cz/zakinfo.html>

1.5 Základní modely systémů sociálního zabezpečení

Systémy sociálního zabezpečení hrají v celonárodní ekonomice významnou roli. Jsou ovlivňovány zejména sociálně ekonomickými procesy a nástroji sociální politiky. Jsou vytvořeny k poskytování peněžitých nebo věcných dávek či služeb.

V zásadě rozlišujeme systémy sociálního zabezpečení na povinné (základní) a dobrovolné (doplňkové). Povinné systémy můžeme dále rozdělit na nárokové a podpůrné. Nárokové systémy vyžadují splnění stanovených podmínek, aby byla vyplacena dávka. Oproti tomu v podpůrném systému je dávka poskytnuta po uvážení, ale rovněž v rámci určitých podmínek stanovených zákonem. V zahraničí můžeme rozlišit jednotlivé modely řešení.²²

V zájmu úplnosti výkladu se stručně zmíním o dvou základních modelech sociálního pojištění v Evropě. První je Bismarckův vznikající v 80. a 90. letech 19. stol. v Německu v souvislosti se sociálními důsledky procesu industrializace západní Evropy vychází ze zaměstnaneckého poměru. Pojištěnci byli rozděleni do určitých skupin v závislosti na druhu vykonávané činnosti.

Beveridgeův model publikovaný v roce 1942 vycházel z myšlenky, že každý člen společnosti má nárok na základní zabezpečení, např. v nemoci nebo ve staří. Vzhledem k tomu, že základní sociální potřeby jsou u všech lidí velmi podobné, vyznačuje se tento systém paušálně poskytovaným plněním a orientací na minimální standard.

1.5.1. Liberální model

Tento model můžeme najít například ve Spojených státech amerických, Kanadě nebo také v Austrálii. Stejně jako liberální stát podporuje individualismus, tak liberální model je postaven

²² Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Věšhrd, 1995, s. 55

především na soukromoprávních institucích. Základem je trh a rodina. Dávky jsou poskytovány v zásadě pouze na základní existenční potřeby. Prototypem je systém Spojených států amerických.

1.5.2. Charitativní model

Tento model je postaven na mnohapilířové konstrukci. Dochází zde ke kombinaci soukromoprávního s veřejnoprávním systémem zabezpečení. Stát poskytuje dávky ve stejné výši všem, avšak pouze do výše sociální potřebnosti.

1.5.3. Pojišťovací model

Model je založen na placení pojistného, na něm pak závisí vyplacení dávek. Model v zásadě zajišťuje občany s průměrnými a nižšími příjmy. Může se ovšem jednat také o variantu s vysokou kompenzací a zajišťováním i občanů s příjmy vyššími, jako například v Rakousku.

1.5.4. Zajišťovací model

Dalo by se říci, že zajišťovací model je zvláštním typem modelu pojišťovacího. Systém je založen na přerozdělování prostředků, v zásadě ihned po jejich obdržení. Držení prostředků nebylo vzhledem k inflaci výhodné a zajišťování dávek nebyl sociálním pojištěním možné.

1.5.5. Zaopatřovací model

Model zaopatřovací financuje platby a státní sociální podpory pomocí všeobecných nebo zvláštních daní. Sociální dávky jsou zde pouze do výše sociální potřebnosti.²³

²³ Tomeš, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Všechno, 1995, s. 56

2. Systém důchodového pojištění

2.1. Principy a zásady důchodového pojištění

Základní zásady a principy důchodového pojištění jsou výsledkem právních tradic, vědeckých poznatků a zvyklostí. Zásady a principy můžeme rozdělit na obecné, společné v zásadě všem právním odvětvím, a zásady specifické pro dané právní odvětví.

2.1.1 Princip účasti všech ekonomicky aktivních osob

Dlouholetá tradice důchodového pojištění má kořeny již ve 20. letech minulého století. První přijímané právní předpisy rozšířily důchodové pojištění v zásadě na všechny osoby, které byly činné v zaměstnaneckých vztazích. Samostatně výdělečně činné osoby byly do systému začleněny roku 1948. Tímto byly začleněny prakticky všechny ekonomicky aktivní osoby.²⁴

2.1.2. Princip jednotné úpravy

Zásady pro nároky na důchod a jeho výpočet, platí stejně pro všechny skupiny pojištěnců. Na rozdíl od jiných států Česká republika používá jednotný systém pro úpravu a výpočet důchodů pro všechny skupiny zaměstnanců, například osoby ve služebním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, zaměstnance v zaměstnaneckých vztazích atd. Česká republika však má historickou zkušenost s kategorizací výpočtu důchodů. Do roku 31.12.1992 byla zaměstnání zařazená do I. nebo II. kategorie zvýhodněna. Obdobě tomu bylo u osob ve služebním poměru.

²⁴Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 143
§ 5 a § 6, Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

2.1.3. Princip povinné účasti

Povinná účast zajišťuje dostatečný počet účastníků systému pro jeho fungování. Povinnost je dána ze zákona, při splnění stanovených podmínek. S povinnou účastí souvisí také nemožnost vyvázat se z důchodového pojištění. Občan po splnění příslušných podmínek nemůže přestat platit pojistné, i přesto, že svou účast cítí jako nepotřebnou. Dobrovolná účast v zákonem stanovených případech je ovšem možná.

Někdy může být tento princip také nazýván princip univerzality. Výsledkem společenského konsensu je stanovení určité hranice životní úrovně, tato hranice je poté státem garantována a zajišťována prostřednictvím sociálního systému. Účastníkem ovšem není každý, ale pouze ti, kteří splňují dané podmínky. V zásadě je vyžadováno buď státní občanství, nebo trvalý pobyt. Tyto podmínky se vztahují také na příjemce²⁵

2.1.4. Obligatornost dávek

Právní nárok vzniká při splnění stanovených podmínek. Jedná se tedy o prvek právní jistoty, kdy účastník není odkázán na rozhodnutí, ale do systému se kvalifikuje již splněním podmínek.

2.1.5. Princip soudní ochrany a garance státu

Princip soudní ochrany je zakotven v Ústavě, v Listině základních prav a svobod.²⁶ Soudní přezkum v oblasti sociálního zabezpečení se koná před krajským soudem, již v prvním

²⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 143

²⁶ Hlava pátá, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

stupni. Příjmy a výdaje důchodového pojištění jsou součástí státního rozpočtu. Jeden z důvodů garance státu je provádění důchodového pojištění státními orgány státu. Avšak tato garance by fungovala i v případě provádění důchodového pojištění veřejnoprávní institucí, není totiž možné, aby osoby plně odkázané na starobní důchod tento důchod nedostaly.

2.1.6. Princip zásluhovosti

Princip zásluhovosti je uplatňován způsobem, který podmiňuje poskytování dávek splněním stanovených podmínek. Tyto podmínky jsou dopředu známé a jejich plnění je plně v dispozici účastníka.

V systému důchodového pojištění, je to jeden z principů, který není uplatňován v plné míře. Pro výpočet důchodu, je nutné určit vyměřovací základ, avšak je uplatněn způsob redukce prostřednictvím dvou hranic.²⁷ Proto výsledně vypočítaný důchod není pro poplatníky s vyššími příjmy násobně větší oproti poplatníkům s násobně menšími příjmy.

2.1.7. Princip solidarity

Aristoteles řekl, že člověk je tvor společenský. Jeho existence je spojena s existencí ostatních osob. Solidarita vzniká následně jejich propojením. Je spojena s rozložením jednotlivých funkcí členů společnosti a také s rozložením rizik. Tedy všeobecné povědomí o možnosti rizik je důvodem ke sdílení prostředků a vůle k účasti v systému. Listina základních práv a svobod hovoří o svobodě a rovnosti v právech. Lidé si ovšem fakticky rovni nejsou. Ať už se jedná o věk, zdravotní stav, či v tomto případě finanční prostředky jimiž disponují. Tedy solidarita s nemajetnými je pro systém sociálního zabezpečení klíčová.

²⁷ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 144

2.1.8. Princip subsidiarity

Princip subsidiarity, jak již bylo výše zmíněno, je dle mého názoru vůdčím principem. Systém sociálního zabezpečení cílí hlavně na podpůrnost oproti kompenzaci. Dávky tedy neslouží k úplné finanční kompenzaci nastalé situace, nýbrž k částečné pomoci při jejím řešení.

2.1.9. Princip dynamičnosti

Dynamičnost systému je dána každoroční aktualizací nároků, tedy úrovně příjmů pro výpočet důchodů a jejich valorizací.

2.1.10. Princip ochrany nabytých práv

Princip zaručuje zachování nároků na dávky již získané, bez ohledu na pozdější změnu předpisů. Tento princip je ztělesněním samotné podstaty ochrany jedince. Zásada je důležitá, protože účastníkům poskytuje právní jistotu.²⁸

2.2. Historický vývoj systému důchodů v ČR

V roce 1948 nastává ve vývoji systému důchodového pojištění zásadní zlom. Zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, mění systém, jenž můžeme do té doby označit primárně jako pojistný, na zabezpečovací. Následoval postupný příklon k sovětským modelům, jak už bylo uvedeno výše, zejména zákonem č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, postupně odstraňuje

²⁸ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 145

pojišťovací princip. Oslabován je také princip zásluhovosti. Zákon č. 101/1964 Sb., zavádí odlišný důchodový věk pro muže a ženy.²⁹

Komplexní důchodová reforma byla součástí reformy celého sociálního systému, k jejíž realizaci bylo přistoupeno po roce 1990. Jako vyvrcholení sociální reformy můžeme označit rok 1995 a přijetí zákona o důchodovém pojištění a rovněž zákona o státní sociální podpoře.

Přijetí zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále též ZDP), znamenalo návrat k pojistnému principu po několika desítkách let. Z hlediska pojmosloví se setkáváme se zabezpečením a pojištěním. Používání obou těchto pojmů, i když obsah institutu je pořád stejný, má historické kořeny.³⁰ Setkáváme se také s pojmem třípilířový systém. Jedná se o míru zapojení veřejného a soukromého sektoru do financování. Systém může být zcela veřejný, zcela soukromý, nebo kombinovaný. Občan tedy v prvním případě dostává důchod od státu, ve druhém od penzijního fondu a třetí tvoří vlastní úspory a investice.

Prosazení zákona o důchodovém pojištění ovšem nebylo jednoduché. Vládní návrh prošel množstvím pozměňovacích návrhů. Návrh byl nakonec schválen s pomocí jednorázově dojednané podpory a zahájil postupné zvyšování důchodového věku na 62 let u mužů a 57-61 let u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí. Uskutečňování důchodové reformy je proces náročný a dlouhodobý, který je předmětem zvýšeného zájmu jak odborné, tak i nejširší veřejnosti.

V letech 2001-2002 probíhala v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky diskuze, jejímž závěrem bylo konstatování, „...zvyšování věkové hranice je velmi účinné, protože má dvojitý efekt: zvyšuje počet plátců pojistného a snižuje počet důchodců.“³¹ Stanovení důchodového věku je velice důležitou součástí důchodové reformy, jak o tom bude pojednáno dále.

²⁹ Historie vývoje důchodového systému v ČR, Pracovní podklad pro Odbornou komisi pro důchodovou reformu, <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/V.-Rudolfová-Historie-vývoje-důchodového-systému-v-ČR-červen-2014.pdf>, s. 1

³⁰ Zrcek, K., Sborník č. 62 - Konference k 90. výročí sociálního pojištění v ČR. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, s. 53

³¹ Odborná komise pro důchodovou reformu, Mechanismus určování důchodového věku podklad, 2014, dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/08/MPSV-Mechanismus-určován%C3%AD-důchodového-věku-červen-2014.pdf>, s. 6

2.2.1. Bezděková komise

Na základě politické dohody byla v roce 2004 sestavena expertní komise (tzv. Bezděková komise), v níž byly zastoupeny všechny politické strany, jež měly své zastoupení v Parlamentu ČR. Cílem komise bylo zhodnocení návrhů politických stran a jejich dopadů.³² Bezděková komise tedy neměla ambice připravit vlastní komplexní reformu důchodového systému. Závěrečná zpráva obsahovala shrnutí analýz spolu se závěry a doporučeními, analyzuje obecně navrhovaná řešení, jejich dopady a možnosti financování. Komise ve zprávě dochází k závěru, že „Dnešní důchodový systém je dlouhodobě neudržitelný. Vede k eskalaci značných deficitů. Navíc udržuje vysokou míru a objem příjmové redistribuce, což může být problematické z hlediska trhu práce. Důchodový systém potřebuje zásadní reformu, nikoliv pouze dílčí opravu parametrů.“³³ Dále konstatuje neexistenci ideálního důchodového systému. Není možné vytvořit takovou reformu, která by byla výhodná pro všechny. Z toho důvodu je nutné, aby rozhodnutí bylo výhradně politické.

2.2.2 Parametrické změny

Změna zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění uskutečněná zákonem č. 306/2008 Sb. přinesla řadu opatření a změn, převážně základních prvků - parametrů, odtud parametrická opatření s účinností od 1.1. 2010.³⁴ V důvodové zprávě odkazuje zákonodárce na závěry Bezděkovy komise. Jednalo se zejména o následující změny:

³² Poláček, B. (eds.), Štangová, V. Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 410

³³ Úřad vlády České republiky, Závěrečná zpráva: Důchodová reforma: možnosti a výhledy, 2005, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf, s. 10

³⁴ Přib, J., Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 57

- Postupné prodlužování doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod. Z původních 25 let na 35 let. Každý rok se potřebná doba zvyšuje o 1 rok s cílem dosáhnout požadovanou dobu 35 let po roce 2018.

- Doba studia byla zrušena jako náhradní doba pojištění od roku 2010.

- Kromě doby péče o dítě, péče o bezmocnou osobu a výkonu vojenské služby, byl omezen zápočet náhradních dob pojištění. Tyto započtené doby se pro výši důchodu započítávají jen v rozsahu 80%.³⁵

- Místo dosavadních dvou dávek (plného a částečného invalidního důchodu), byl zaveden jeden invalidní důchod. Koncepce dvou samostatných dávek byla nahrazena dávkou jednou, odvozenou od stupně invalidity. Nově byly stanoveny tři stupně invalidity pro lepší rozlišení úrovně poklesu pracovní neschopnosti.

- Navyšování důchodového věku spolu s potřebnou dobou pojištění.

- Byl zaveden institut pro řízení o námitkách. Jednalo se o odvolací řízení *sui generis*.³⁶

- U předčasného odchodu do důchodu došlo ke zpřísnění stanovení jeho výše. Snížení o 0.9% za každých 90 dní a 1,5 od 721. dne.³⁷

2.2.3. Poradní expertní sbor („PES”)

V roce 2010 pracovala znovu odborná komise Poradní expertní tým (tzv. II. Bezděkova komise) na aktualizaci projekce státního důchodového systému. Vycházela přitom z výstupů tzv. I. Bezděkovy komise a jejím cílem bylo doporučit změny ve stávajícím důchodovém systému. Výsledkem byla závěrečná zpráva. Zpráva konstatuje závěr komise- nutnost změny reformy

³⁵ Poláček, B. (eds.), Štangová, V. Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 410

³⁶ Kryštof Zrcek, Sborník č. 62 - Konference k 90. výročí sociálního pojištění v ČR. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, s. 62

³⁷ Příb, J., Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 57

českého důchodového systému, jenž bude mít za následek: „vyšší diverzifikaci, fiskální udržitelnost, spravedlivější rozložení mezigeneračního břemene v čase, a určitému zvýšení ekvivalence.“³⁸ Jako důvody uvádí extrémní solidárnost a dlouhodobou finanční neudržitelnost stávajícího systému, nutnost pokračování v parametrických změnách. Uvádí také, že nejvhodnější doba pro reformu již minula. Navrhuje především pokračovat ve zvyšování důchodového věku, za předpokladu zvyšování naděje dožití, plně automatizovat systém valorizace důchodů, zavést společné sdílení vyměřovacího základu mezi manželi.

Pravděpodobně nejvýznamnější část zprávy se týká většinové varianty konstrukce tří pilířů. I. pilíř jako stávající systém, II. pilíř měl být nově konstruován a III. pilíř vznikl z dosavadního penzijního připojištění. Menšinový návrh pracoval s předpokladem zachování stávajícího průběžného systému, avšak II. pilíř by byl provozován reformovanými penzijními fondy. Počítal s dobrovolným vstupem, avšak poté s povinnou účastí. V případě úmrtí osoby před vznikem návrh měly být naspořené prostředky předmětem dědictví.³⁹

2.2.4. Malá důchodová reforma

Tzv. malá důchodová reforma je označení pro změny v důchodovém systému na podzim roku 2011. Tyto změny nebyly plánované, avšak jednalo se o nutnou reakci na nález Ústavního soudu č. 135/2010 Sb.,⁴⁰ který zrušil §15 ZDP. Zrušené ustanovení mělo dopady na náhradový poměr ve vztahu k výpočtovému základu.⁴¹

Další provedené změny se týkaly stanovení důchodového věku. Konkrétně došlo k urychlení jeho zvyšování. U pojištěnců narozených po roce 1977 nebyla stanovena pevná hranice

³⁸ Závěrečná zpráva PES, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf, s. 1

³⁹ Závěrečná zpráva PES, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf, s. 15-16

⁴⁰ Nález Ústavního soudu, Pl.ÚS 8/07 #1, 135/2010 Sb., N 61/56 SbNU 653, 23.3.2010

⁴¹ Kryštof Zrcek, Sborník č. 62 - Konference k 90. výročí sociálního pojištění v ČR. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, s. 65

důchodového věku. K věku 67 je přičítán počet kalendářních měsíců roven dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození a rokem 1977.⁴² Nutno dodat, že při schvalování této úpravy zákonodárce již předpokládal změny, které budou v budoucnu reflektovat demografický vývoj.

2.2.5. Velká důchodová reforma

Tzv. velká důchodová reforma byla schválena v roce 2011, a bývá označována jako zavedení tří-pilířové struktury. Zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, bylo jako II. pilíř zavedeno důchodové spoření. Doplňkové penzijní spoření se stalo součástí III. pilíře na základě zákona č. 462/2011. Účinnost pro oba zákony byla stanovena k 1. 1. 2013.⁴³

Především ekonomicky aktivním osobám bylo v zásadě určeno svou podstatou důchodové spoření, oproti tomu doplňkového penzijního spoření se mohly účastnit také osoby ekonomicky neaktivní. V praxi bylo důchodové spoření označováno jako II. pilíř, III. pilíř bylo označení pro doplňkové penzijní spoření. Klasické členění ovšem počítá s následujícím dělením:

- I. pilíř - základní, všeobecný a povinný.
- II. pilíř - zaměstnavatelský a zaměstnanecký.
- III. pilíř - individuální.

Z tohoto pohledu je použitá terminologie přinejmenším zavádějící. Důchodové spoření, podle tohoto rozdělení, by mělo být zařazeno do pilíře III., spolu s důchodovým spořením. Dle mého názoru ovšem toto prakticky nemá význam. Pojmenování bylo vybráno pravděpodobně pro snazší odlišení a také pro vyplnění II. pilíře při absenci spoření či pojištění, které by mělo zaměstnanecký charakter.

⁴² § 32 odst. 2, Zákon č. 155/1995 Sb., Zákon o důchodovém pojištění

⁴³ Poláček, B. (eds.), Štangová, V. Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 411

I přes absenci doplňkového penzijního spoření a penzijního připojištění, které by měly zaměstnanecký charakter, bylo možné, aby se zaměstnavatel podílel na doplňkovém penzijním spoření a penzijním připojištění svých zaměstnanců v podobě příspěvků penzijní společnosti.⁴⁴

Od roku 2013 měla tedy ČR 3 doplňkové důchodové systémy. Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění byl uzavřen, avšak nebyl zrušen. Řada občanů vstoupila do systému v roce 2012 ještě před jeho uzavřením. Celkově se systému účastnilo ke konci roku 2012 cca 5,1 mil. osob.

Provedení tzv. malé i velké důchodové reformy bylo možné především díky velmi silné vládě, která se opírala o podporu 118 poslanců (koalice VV, ODS, TOP 09), po volbách v roce 2010.⁴⁵

2.2.2. Tři pilíře důchodového zabezpečení

Teorie tří pilířů, je někdy také nazývána jako důchodové zajištění. Ústavní soud hovoří o realizování hmotného zabezpečení prostřednictvím tří rovin, tzv. tří pilířů. První pilíř definuje jako všeobecný, jenž je zajišťován státem, o druhém hovoří jako o zaměstnaneckém a třetí spočívá na principu osobního spoření. Druhý a třetí pilíř je označován jako doplňkový.⁴⁶ O třech pilířích hovoří také směrnice evropského parlamentu a rady 2003/41/ES. Směrnice garantuje právo na „odpovědnost za organizaci svých důchodových systémů a za rozhodnutí o úloze každého ze tří pilířů důchodového systému v jednotlivých členských státech.“⁴⁷

⁴⁴ Lang, R. in Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 59

⁴⁵ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010, dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>

⁴⁶ Nález Ústavního soudu, Pl.ÚS 8/07 #1, 135/2010 Sb., N 61/56 SbNU 653, 23.3.2010, Bod 37.

⁴⁷ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2003/41/ES ze dne 3. června 2003, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/1423/sr_2003_041.pdf, čl. 9.

2.2.2.1. I. pilíř důchodového zabezpečení

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů, představuje základ důchodového systému v České republice. Jedná se o státní, všeobecný a povinný institut, z něhož jsou za stanovených podmínek poskytovány důchody. Výše důchodů starobních a invalidních je odvozena z výše příjmů a trvání doby důchodového pojištění žadatele o důchod, výše důchodů pozůstalostních (tj. vdovská, vdovecký a sirotčí), se odvozuje z výše důchodu zemřelé osoby, na který měla nebo, by měla nárok v době smrti. Legislativu v rámci EU zajišťuje nařízení 883/2004, avšak zůstává pouze u principu koordinace. Dle bodu 4 tohoto nařízení „Je nezbytné respektovat zvláštnosti vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení a vypracovat pouze systém koordinace.“⁴⁸ Ústavní soud označil první pilíř jako základní systém, všeobecný, jednotný, povinný a sociálně solidární.⁴⁹ Gregorová ve své publikaci *Důchodové systémy* uvádí: „Konstrukce plnění z důchodového systému je přitom vybudována na následujících zásadách, které musí být právní úpravou respektovány: zásluhovost, sociální potřebnost, zabezpečení, garance a iniciace, kompenzace a společenská integrace, zachování nabytých práv, valorizace a odstraňování tvrdostí.“⁵⁰

První podmínka pro nárok pojištěnce na řádný starobní důchod je doba pojištění. Pro vznik nároku před rokem 2010 byla potřeba 25 let. Tato doba se s každým dalším rokem posouvá o rok a to až do roku 2018, po tomto roce činí doba pojištění 35 let. Zákon dále uvádí další varianty při nesplnění této podmínky. Doba pojištění je důležitá vzhledem k tomu, že dávky důchodového pojištění se skládají ze dvou částí. Tzv. základní výměry, jedná se o pevnou částku, a z tzv. procentní výměry, ta je vypočtena z délky doby pojištění a výše mzdy.

Pojištěnec má podle ust. §31 ZDP také nárok na předčasný trvale krácený starobní důchod. Ten je možný, jestliže pojištěnec získal potřebnou dobu pojištění a do dosažení

⁴⁸NÁŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8190/883_2004.pdf, Bod 4.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu, Pl.ÚS 8/07 #1, 135/2010 Sb., N 61/56 SbNU 653, 23.3.2010, Bod 49.

⁵⁰ Gregorová, Zdeňka, *Důchodové systémy*, Brno: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1998, s. 80-85

důchodového věku mu chybí nejvýše 3 roky, v případě důchodového věku nižšího než 63 let, nebo 5 let, v případě důchodového věku alespoň 63 a věku dosaženého alespoň 60.⁵¹

Unikátní je systém důchodového zabezpečení v ČR ve způsobu stanovení důchodového věku.

2.2.2.2. II. pilíř důchodového zabezpečení

II. pilíř důchodového zabezpečení je charakterizován důvodovou zprávou k bez bližšího rozboru, jako důchodové spoření. Byl zřízen na základě zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření a jak již bylo výše uvedeno, z hlediska klasického dělení je toto označení matoucí. II. pilíř zahrnuje z pravidla představuje zaměstnavatelský či zaměstnanecký systém.

Důvodová zpráva popisuje důchodový systém v době před zavedením II. pilíře, jako systém který je téměř výhradně založen na průběžném financování (PAYG). Uvádí: „Průběžně financovaný důchodový systém potřebuje pro svou dlouhodobou stabilitu, aby se poměr mezi počtem přispěvatelů na důchodové pojištění a počtem důchodců nezhoršoval.“ Zároveň konstatuje, že financování při snižování porodnosti a úmrtnosti, bude stále komplikovanější. Důsledky mohou být snižování důchodů, nepřiměřené zvyšování odvodů na důchodové zabezpečení, s negativními dopady na trh práce a ekonomiku.⁵²

Účinnost zákona byla stanovena k datu 1. 1. 2013. I přes to, že zákon měl přinášet dlouhodobé řešení, nebyl výsledkem shody vedené napříč politickým spektrem. Zákon byl striktně odmítán opozicí. Jako vytýkané vady můžeme zmínit administrativní náročnost, neefektivnost, nadbytečnost a také negativní zkušenosti ze zahraničí (Maďarsko, Slovensko, Polsko). Tzv. Bezděkova komise navrhovala zřízení na obligatorní bázi, avšak v konečném řešení

⁵¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 30. června 1995, dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995o, § 31.

⁵² Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013, Sněmovní tisk 412/0VI.n.z. o důchodovém spoření - EU, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=412&CT1=0>, s. 57-58

zvítězilo řešení založené na bázi dobrovolné. Přijatá norma se tedy rozcházela také s doporučeními ekonomických odborníků.⁵³

Pojištěnec mohl do systému vstoupit před dovršením 35. roku. Vstup byl do konce období 30. 6. 2013 umožněn všem bez rozdílu věku. Systém se odpočátku potýkal s nízkou účastí a motivací pojištěnců. Nebyla zajištěna dostatečná propagace a informovanost. Úprava byla v mnohých ohledech demotivační. Systém sice umožňoval vstup na dobrovolné bázi, avšak možností výstupu legislativa nepočítala. Pokud by se tedy dodatečně pro pojištěnce systém stal nevýhodný, neměl by jinou možnost, než v systému setrvat. Nositelem všech doplňkových důchodových systémů byly penzijní společnosti, které měly charakter finančních institucí, stát tedy negarantoval dávky poskytované z těchto systémů. Tyto instituce byly pod dohledem České národní banky, podléhaly také doзору Ministerstva financí a jejich finanční aktivity byly vymezeny zákonem.

Systém byl postaven na principu „opt-out“. Stát umožňoval účastníkům část povinných odvodů sociálního zabezpečení vyvést na svůj důchodový účet. Jednalo se o 3 procentní body z vyměřovacího základu, z 28 %. Účastník se vstupem zavazuje přidat další 2 procentní body stržením z hrubé mzdy. Pokud by do systému vstoupil větší počet vysokopříjmových účastníků, hrozil by výrazný pokles příjmů I. pilíře. Prvotní prognózy předpokládaly účast 500 000 účastníků do konce června 2012. Skutečný počet účastníků byl k danému datu pouze 25 000 a do poloviny roku se počet navýšil pouze na 90 000.⁵⁴ Jak už bylo výše řečeno, systém se mnohým jevil jako neatraktivní a demotivační.

Vláda usnesením č. 917 z 12.11.2015 o zrušení důchodového spoření a způsobu jeho ukončení a vypořádání prostředků účastníků uložila „ministru financí ve spolupráci s ministryní práce a sociálních věcí předložit vládě do 28. února 2015 návrh zákona upravujícího ukončení důchodového spoření a související změny podle harmonogramu přípravy ukončení důchodového

⁵³ Lang, R., Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 71 a násl.

⁵⁴ Poláček, B. (eds.), Štangová, V. Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 413

spoření a související změny do 28. února 2015.”⁵⁵ K 1. červenci 2016 má dojít ke zrušení důchodových fondů. Po zahájení likvidace bude mít účastník na výběr mezi vyplacením prostředků a převodem na jeho penzijní připojištění či doplňkové spoření.

2.2.2.3. III. pilíř důchodového zabezpečení

III. pilíř důchodového pojištění je tvořen zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, to je dnes již uzavřený systém, a zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. Účastníkem penzijního připojištění se státním příspěvkem bylo možné se stát pouze do 30.11.2012.

Penzijní připojištění ani doplňkové penzijní spoření nemají charakter zaměstnaneckého důchodového připojištění, zaměstnavatele se však mohou na nich podílet tím, že platí penzijní společnosti za své zaměstnance plně nebo částečně příspěvky.

Systém penzijního připojištění je nejstarším doplňkovým důchodovým systémem v ČR. Jak bylo výše uvedeno, celkově se systému účastnilo ke konci roku 2012 cca 5,1 mil. osob. Účastník může přispívat od 100 Kč měsíčně, maximální částka není omezena. Omezena je pouze výše maximálního státního příspěvku a to na 230 Kč od roku 2013 při příspěvku účastníka 1000 Kč a více. Zaměstnavatel může za zaměstnance příspěvky platit, avšak za tuto částku není poměrně poskytován státní příspěvek. V případě, že zaměstnavatel hradí celou částku, není státní příspěvek poskytován vůbec.⁵⁶

V roce 2000 bylo zavedeno daňové zvýhodnění pro účastníky penzijního připojištění, které doznalo ještě dalších změn od roku 2013. Fyzickým osobám bylo umožnění odečíst platbu zaplacených příspěvků na jeho penzijní připojištění od daňového základu. V daném zdaňovacím období je možné odečíst maximálně částku 12 000 Kč.

⁵⁵ Usnesení vlády České republiky, 2014, č. 917, dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9R9BCB1V>

⁵⁶ Poláček, B. (eds.), Štangová, V. Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 414

Penzijní připojištění se státním příspěvkem, dnes již uzavřené, bylo v zásadě nahrazeno doplňkovým penzijním spořením. Oba systémy jsou koncepčně velmi obdobné. Zákon č. 427/2011 Sb., definuje doplňkové penzijní spoření jako „shromažďování a umísťování příspěvků účastníka doplňkového penzijního spoření, příspěvků placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi a vyplácení dávek z doplňkového penzijního spoření, jehož účelem je zabezpečit doplňkový příjem účastníka ve stáří nebo invaliditě“⁵⁷

Účast na doplňkovém penzijním spoření je limitována věkem. Účastníkem se může stát osoba, která uzavřela smlouvu s penzijní společností a je starší 18 let. Účastníkem se nemůže stát účastník penzijního připojištění, avšak účast na důchodovém pojištění není podmínkou. Osoba také nemusí být ekonomicky aktivní. Zánik doplňkového spoření je možný pouze v případech stanovených zákonem. Ze strany účastníka k němu může dojít jednostranně, i bez udání důvodu, písemnou výpovědí. Účastník také může převést prostředky k jiné penzijní společnosti. Ukončení doplňkového penzijního spoření je možné dohodou, výplatou jednorázového vyrovnání nebo odbytného, ukončení výplaty starobní nebo invalidní penze na určenou dobu, úhradou jednorázového pojistného pro doživotní penzi nebo jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu ze všech prostředků účastníka, dnem, na kterém se účastník a penzijní společnost dohodli, uplynutím výpovědní doby, případně úmrtím účastníka.⁵⁸

Účastníkům doplňkového penzijního spoření jsou za zákonem stanovených podmínek poskytovány tyto dávky:

- starobní penze na určenou dobu
- invalidní penze na určenou dobu
- jednorázové vyrovnání
- odbytné

⁵⁷ Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ze dne 6. listopadu 2011, dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=75836&nr=427~2F2011~20Sb.&ft=pdf>, § 1, odst. 2.

⁵⁸ ibidem, § 8

- úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi

-úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.⁵⁹

Penzijní společnost vyplácí starobní a invalidní penze na určitou dobu, jednorázové vyrovnání a odbytné. Na základě pojistné smlouvy vyplácí pojišťovna doživotní penzi a penzi na přesně stanovenou dobu.

Dosažení věku je potřebné pro vznik nároku na jednorázové vyrovnání. Potřebná doba pojištění je 60 - 120 měsíců. Po vzniku nároku, jsou-li splněny tyto podmínky, má účastník možnost písemně požádat penzijní společnost o výplatu této dávky. Tento nárok není omezen, ani v případě, že účastníkovi ještě nebyl přiznán starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění.

Dávky starobní penze na určenou dobu mohou být nárokovány po dosažení věku, který je o pět let nižší než stanovený důchodový věk. Dále musí být splněna délka spořicí doby alespoň 60 kalendářních měsíců, s možností stanovit dobu delší, avšak maximální spořicí doba nesmí přesáhnout 120 kalendářních měsíců.⁶⁰

2.2.2.3.1. Předdůchod a předčasný starobní důchod

Tzv. předdůchod je institutem doplňkového penzijního spoření. Je možné ho čerpat až 5 let před dosažením důchodového věku. Jeho účelem je překlenout nepříznivou finanční situaci účastníka doplňkového penzijního spoření v období, kdy např. změnil nebo ztratil zaměstnání a ještě nemá nárok na starobní důchod z důchodového pojištění.

⁵⁹ Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ze dne 6. listopadu 2011, dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=75836&nr=427~2F2011~20Sb.&ft=pdf>, § 19

⁶⁰ Příb, J., Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 62

Pro čerpání předdůchodu musí být splněny určité podmínky a to podmínky výše a způsobu čerpání starobní penze, kdy nastávají stanovené důsledky v oblasti zdravotního a důchodového pojištění. Jsou to tyto podmínky:

- splátka penze, po započetí vyplacení starobní penze na určitou dobu, v národním hospodářství činí minimálně 30 % průměrné mzdy. Ta je vyhlášována podle zákona o zaměstnanosti Ministerstvem práce a sociálních věcí.

- výplata splátek je sjednána bez možnosti výplatu přerušit, měsíčně, v neklesající výši.

- výplata splátek musí být rozvržena tak, aby skončila nejdříve dosažením důchodového věku příjemce pro vznik nároku na starobní důchod podle ZDP sníženého o 3 roky.

Je tedy nutné, aby měl účastník naspořeno dost peněz, aby bylo možné z nich čerpat až do nároku na řádný starobní důchod. V případě, že účastník na svém spořicímu účtu nedisponuje takovou částkou, je možné tuto výši dorovnat jednorázovým vkladem.

Tento předdůchod je umožněn pouze účastníkům v systému doplňkového penzijního spoření. Na základě smlouvy je umožněn přestup účastníkům penzijního připojištění se státním příspěvkem na základě smlouvy s penzijní společností o doplňkovém penzijním spoření.⁶¹

Největší výhodou předdůchodu je zbavení se povinnosti platit zdravotní pojištění. V předdůchodu platí zdravotní pojištění stát. Doba pobírání předdůchodu se navíc nezapočítává do doby pro výpočet řádného důchodu. Zároveň ovšem účastník nepřichází o možnost pracovat nebo podnikat, za tuto dobu má účastník možnost volby, zda doba pobírání předdůchodu bude hodnocena jako vyloučená nebo se bude započítávat. Překlenutí období, které nemusí být pro účastníka příznivé, je hlavním účelem předdůchodů. Poživatel předdůchodu může také požádat o předčasný důchod. Hlavními rozdíly mezi předdůchodem a předčasným důchodem jsou:

- Předdůchod je financován výhradně z vlastních naspořených prostředků v rámci systému doplňkového penzijního spoření a je možné ho přiznat až 5 let před nárokem na starobní důchod. Předdůchod může být přiznán až 3 roky před nárokem na starobní důchod.

⁶¹ Příb, J., in Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 62

- Předčasný důchod poskytovaný z důchodového pojištění výrazně sníží výši budoucího starobního důchodu. V závislosti na délce doby zbývající, která chybí do přiznání do dosažení řádného důchodového věku, se snižuje procentní výměra důchodu. Za každých, i započatých, 90 dní, je procentní výměra snížena. Za období prvních 360 kalendářních dnů o 0,9 %, 1,2 % za období 361 do 720. kalendářního dne, od 721. kalendářního dne je snížena od 1,5 %.⁶² Vliv předdůchodu na řádný starobní důchod je v porovnání minimální. Doba pobírání předdůchodu, je vyloučena pro účely výpočtu starobního důchodu. Nemá tedy negativní vliv na výši osobního vyměřovacího základu, avšak tato doba není dobou pojištění ani náhradní dobou pojištění, nebude tedy do celkové doby pojištění započítána pro stanovení výměry důchodu.⁶³

- V obou případech hradí stát zdravotní pojištění. V předčasném důchodu ani v předdůchodu se také neplatí sociální pojištění, kromě OSVČ s hlavní výdělečnou činností.

- Předdůchod v zásadě neomezuje výdělečnou činnost. Předčasný důchod ovšem umožňuje vydělávat pouze omezeně. Výdělečná činnost nesmí zakládat účast na důchodovém pojištění, ta vzniká s povinností odvádět sociální pojištění. V úvahu připadá dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti (v případě výdělky který je menší než 2500 měsíčně), pronájem, podnikání (v případě zisku který není větší než 60 tisíc za rok), příležitostná činnost (v případě výdělky který je menší než 30 tisíc ročně). V případě příjmu, který zakládá účast na sociálním zabezpečení, je nutné tuto okolnost oznámit ČSSZ, výplata předčasného důchodu je tím pozastavena. Za každých odpracovaných 90 dní je sníženo krácení důchodu (viz výše).

2.2.2.3.2. Příspěvky na doplňkové penzijní spoření

Každý účastník doplňkového penzijního spoření má povinnost placení příspěvků. Výše příspěvku účastníka je stanovena na kalendářní měsíc s možností delší platnosti. Ministerstvo

⁶² Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 30. června 1995, dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995o, § 36

⁶³ Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ze dne 6. listopadu 2011, dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=75836&nr=427~2F2011~20Sb.&ft=pdf>, § 22

financí poskytuje účastníkům státní příspěvky, jejich výše se odvíjí od výše příspěvků účastníků. V rozmezí výše příspěvku od 300 Kč do 999 Kč, přispívá stát částkou 90 Kč a 20 % z částky přesahující 300 Kč. V případě příspěvku v hodnotě 1000 Kč a vyšší, přispívá stát 230 Kč.

Nárok na tento příspěvek má pouze účastník jenž má trvalý pobyt na území ČR, nebo na území členského státu EU. Také musí být účastníkem důchodového pojištění, nebo příjemcem důchodu z tohoto pojištění. Další důležitou podmínkou je včasnost platby příspěvku. V případě, že příspěvek není připsán na účet penzijní společnosti do konce kalendářního měsíce, státní příspěvek účastníkovi nenáleží.

Příspěvky na doplňkové penzijní spoření, může za zaměstnance hradit zaměstnavatel v plné výši, nebo částečně, v případě, že s tím účastník souhlasí. V tomto případě ovšem není na částku placenou zaměstnavatel poskytována státní podpora.⁶⁴

2.2.2.4. Provedení II. pilíře v zahraničí

Pro porovnání s naší úpravou II. pilíře se zaměřím na úpravu v Maďarsku v Polsku a na Slovensku.

2.2.2.4.1 Druhý pilíř v Maďarsku

Řadu let poměrně spolehlivý systém II. pilíře fungoval z počátku velmi dobře. Zaveden byl v rámci velké penzijní reformy v roce 1998. Před zavedením reformy fungoval systém na principu klasického PAYG systému. Z hrubé mzdy bylo odváděna jedna třetina do I. pilíře, konkrétně 24 % odváděl zaměstnavatel a 9,5 % zaměstnanec. Reformou bylo umožněno vyvézt 8 % z hrubé mzdy do II. pilíře. Těchto 8 % se stalo v případě smrti předmětem dědického řízení.

⁶⁴ Příb, J., Štangová, V., Tröster, P. (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 62-64

II. pilíř byl atraktivní především pro lidi mladší 40 let. Systém byl založen na povinnosti vstupu pro všechny, kteří po jeho zavedení uzavřeli poprvé pracovní poměr. Kromě 8 % z hrubé mzdy, jak už bylo výše řečeno, znamenal II. pilíř také ztrátu jedné čtvrtiny nároků z I. pilíře, tedy státního důchodu.

Více než milion účastníků vstoupilo do systému první rok. Noví účastníci pracovního trhu tvořili zhruba 1 milion, z celkového počtu 3 miliony účastníků. To je mnohonásobně více účastníků než měl II. pilíř v ČR při v zásadě stejném počtu obyvatel. Hlavním důvodem vysoké účasti, pro dobrovolné účastníky, byla garance 25 % hodnoty důchodu z I. pilíře.

V důsledku ekonomické krize, se začal negativně projevovat nedostatek financí v I. pilíři, v důsledku vyvádění peněz pro pilíř II. Následoval radikální změna pravidel, a faktické zrušení II. pilíře. 24 % odváděné zaměstnance, bylo ze systému vyňato a označeno, jako solidární platba, fakticky by se tak účastník musel spolehnout pouze na důchod z II. pilíře. Tento radikální krok byl možný především díky více než dvoutřetinové většině, kterou disponoval Viktor Orbán, vítěz voleb z roku 2010 s stranou Fidesz.

Změna pravidel znamenala faktickou likvidaci II. pilíře. Z původních 3 milionů se snížil během několika měsíců na několik desítek tisíc.⁶⁵

2.2.2.4.2 Druhý pilíř v Polsku

Rok po Maďarsku zavedlo v roce 1999 II. pilíř také Polsko. Vznikly Otevřené penzijní fondy spravované soukromými správcovskými společnostmi. Pro osoby mladší 30 let platila povinnost vstupu, ostatní se mohli rozhodnout. Princip spočíval ve vyvedení části povinných odvodů do Otevřených penzijních fondů. V prvních 10 letech bylo kombinací povinných a dobrovolných vstupů dosaženo 14 milionů účastníků. Možnost investování se správcovským společenstvem více otevřela v roce 2005. Do této doby mohly spravovat pouze jeden fond, po

⁶⁵ Tůma, O., Druhý pilíř startuje. Jak se mu vede u sousedů?, 2013, dostupné z: <http://www.penize.cz/duchody/247524-druhy-pilir-startuje-jak-se-mu-vede-u-sousedu>

tomto roce dva. Na začátku byla zvolena spíše konzervativní investiční strategie, v roce 2005 byla přidána možnost zvolit fond s rizikovějším portfoliem.

Výrazné změny čekaly polský důchodový systém v roce 2011. Z důvodu rostoucího státního dluhu a posílení I. pilíře došlo ke změně výše přispívané částky. Do I. pilíře směřovalo před úpravou 12 % ze mzdy zaměstnance a 7,3 % do Otevřených penzijních fondů. Úpravou došlo ke snížení o 5 procentních bodů, které se budou posílat na Sociální pojišťovně, na individuální účty, které jsou nezávislé a mohou být předmětem dědického řízení. V roce 2017 má dojít k mírnému navýšení příspěvků na 3,5 %

2.2.2.4.3 Druhý pilíř na Slovensku

Na Slovensku byl II. pilíř zaveden v roce 2005 a byl označován za jeden z nejodvážnějších v Evropě. Platba do I. pilíře byla z 18 % snížena na polovinu a druhá polovina pak bylo možné posílat na vlastní účty u penzijních společností. II. pilíř byl povinný pro nově vstupující na pracovní trh, ostatní mohli vstoupit dobrovolně, s výjimkou osob jimž scházelo pouze 10 let do důchodu.

Oproti České republice se pro II. pilíř na Slovensku rozhodlo téměř 1,5 milionu občanů. Ze třech možností investičních strategií, fondy konzervativní, vyvážené a růstové, byla růstová varianta překvapivě preferována 70 % účastníků. Výsledky ovšem po několika letech fungování ukázaly zhodnocení pouze 1,2 %, také v důsledku ekonomické krize.

V důsledku ekonomické krize a narůstání schodku státního rozpočtu podnikla vláda kroky, pro oslabení II. pilíře. Došlo ke snížení platby do II. pilíře na 4 %, původních 9 %. K těmto 4 % je možné přidávat 2 % z vlastních prostředků, která si účastník může odečíst z daní. Po změně těchto podmínek, byl také systém otevřen, tedy bylo umožněno z něj vystoupit. Vstup

byl omezen hranicí věku 35 let. I přes tyto změny opustilo II. pilíř pouze několik desítek tisíc osob.⁶⁶

2.3. Financování důchodového zabezpečení

Financování důchodového zabezpečení je velmi diskutovanou problematikou, zvláště v případech, kdy systém vykazuje problémy. Zajištění občanů v případech negativní sociální události je znakem všech moderních států. Poskytované dávky mohou být financovány z daňových prostředků, mohou být ponechány na starost jednotlivcům, případně kombinací, tedy vytvoření nástrojů státem a rozsah využití je ponechat jednotlivci. Jako příklad můžeme uvést sociální pojištění, kde se jednatlivec průběžně zabezpečuje a zároveň určuje i rozsah zabezpečení.⁶⁷ Převzetím úlohy některého z pilířů mohou být pověřeni také zaměstnavatelé, způsobem spolufinancování, případně samostatným financováním v rámci doplňkového zabezpečení formou podnikového zaopatření ve stáří. Tato služba může být poskytována zaměstnancům jako jeden z benefitů, zároveň má zaměstnavatel nárok na daňové úlevy.

Do roku 1993 byl důchodový systém financován přímo ze státního rozpočtu. V případě financování státním rozpočtem, se jednatlivec nepodílí přímo placením pojistného na tvorbě prostředků, tyto prostředky vznikají přerozdělováním státního rozpočtu. Prakticky ovšem prostředky pro důchodový systém byly tvořeny v zásadě důchodovou daní, daní ze mzdy a jinými příjmy. To vedlo k nepřehlednosti systému a jeho financování zbytkovými zdroji.

O důchodové pojištění se jedná v případě, jestliže je systém financován z přímých účelově určených plateb placených pojištěnci zvláštnímu fondu. Jako dva základní způsoby

⁶⁶ Tůma, O., Druhý pilíř startuje. Jak se mu vede u sousedů?, 2013, dostupné z: <http://www.penize.cz/duchody/247524-druhy-pilir-startuje-jak-se-mu-vede-u-sousedu>

⁶⁷ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 77

financování důchodového systému provozovaného jako pojistný systém, můžeme označit kapitálové a průběžné financování.⁶⁸

2.3.1. Metoda kapitálového financování

Metoda kapitálového financování funguje na principu kapitálových rezerv. Kapitálové rezervy jsou určeny pro vyplacení dávek stávajícím příjemcům, jakož i pro příjemce budoucí. V zásadě je tedy potřeba poměrně dlouhé časové období, než začne být kapitálové financování efektivní. Na rozdíl od průběžného financování není kladen takový důraz na mezigenerační solidaritu.

Metodu kapitálového financování můžeme rozdělit na dva druhy:

- **Individuální kapitalizaci.** Zde je důraz především kladen na jednotlivce, zřízením osobního účtu který mu náleží, a vyplacení dávek je omezeno zůstatkem na účtu. Zde dochází k maximálnímu omezení solidarity.

- **Kolektivní kapitalizaci.** Zde hraje solidarita významnou roli. Dochází k vyrovnávání výrazných rozdílů ve výších vyplácených dávek, tedy jejich zvyšování na úkor snižování některých dávek.

Výhodou metody kapitálového financování je podpora individuálních potřeb každého účastníka, není tedy nutná povinná účast. Každý se může rozhodnout sám o své účasti, či vystoupení ze systému, bez ztráty naspořených prostředků. Naspořené prostředky je také možné investovat a výnosy dále použít.

Nevýhodou metody kapitálového financování je nemožnost ochránit naspořené prostředky v případě jejich znehodnocování, například inflací. S růstem životní úrovně a cenové hladiny dochází k situaci, kdy budoucí dávky jsou hrazeny platbami které nemusí reflektovat nastalé změny. Tento efekt může být zvrácen pomocí výnosů kapitálových rezerv. Avšak, pokud

⁶⁸ Gregorová, Zdeňka, Důchodové systémy, Brno: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1998, dostupné z: <https://is.muni.cz/publication/203429>, s. 88

se zaměříme na do nedávna relativně bezpečnou investici do státních dluhopisů, je otázkou, zda je toto řešení bezpečné a správné, jestliže uvážíme proměnlivou ekonomickou situaci některých států, či záporné výnosy některých státních dluhopisů.⁶⁹

2.3.2. Metoda průběžného financování

Metoda průběžného financování (tzv. *pay-as-you-go*, zkráceně PAYG), funguje na principu dávek vyplácených přímo z příspěvků (pojistného), které jsou vybrány v daném období. Fungování je závislé na poměru počtu ekonomicky aktivních osob platících příspěvky na pojištění a počtu příjemců dávek. Založeno je především na mezigenerační solidaritě. Výhoda tohoto systému, oproti fondovému financování, je především v tom, že peníze nejsou zadržovány, a nejsou tak vystaveny znehodnocení, například v důsledku finanční krize. Funguje také okamžitě, s prvními účastníky (plátcí pojistného) lze vyplácet dávky důchodcům. To je umožněno především díky povinné účasti v systému. Naopak ovšem nelze počítat se zhodnocením prostředků prostřednictvím kapitálových výnosů.

Pro systém je velmi důležitá demografická křivka. Stárnutí populace a snižování porodnosti tedy představuje pro systém problém způsobený zvětšujícím se počtem příjemců dávek a zmenšujícím se počtem přispěvatelů. V případě, že není dosaženo předpokládaných příjmů, nebo jsou překročeny předpokládané výdaje, se systém dostane do deficitu.

Jak již byl řečeno výše, systém je povinný a zahrnuje všechny pojištěnce na daném území. Pro stát je to výhoda, protože může počítat s určitou výší příjmů, nicméně je otázka, jestli povinný charakter není pro účastníky také nevýhoda, zvláště pak nemožnost volby. Při nastavení stejných podmínek není podporována individuálně dosažená životní úroveň. V případě stárnutí populace, tedy navýšení počtu příjemců, bude potřeba vybrat více prostředků, což může vést ke zvýšení pojistného. To může vést k demotivaci účastníků. Pro zmírnění tohoto efektu některé státy zavádějí kombinovanou metodu. Přidávají prvek kapitálového financování. To vede k

⁶⁹ Gregorová, Zdeňka, *Důchodové systémy*, Brno: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1998, dostupné z: <https://is.muni.cz/publication/203429>, s. 92-93

vytváření kapitálových rezerv. Úplný přechod na kapitálové financování by byl z hlediska zatížení ekonomicky aktivních osob platících příspěvky velmi obtížný.⁷⁰

2.3.3. Srovnání metod kapitálového a průběžného financování

Nedá se jednoznačně říci, který systém je lepší, můžeme ovšem srovnat pozitiva a negativa každého systému. Průběžné financování dokáže reagovat na zvyšující se životní úroveň, oproti kapitálovému financování je v tomto ohledu flexibilnější. Mezigenerační solidarita je u průběžného financování nedílnou součástí, avšak u kapitálového financování úplně chybí. Průběžné financování se také vyznačuje nižšími náklady na provoz. Pozitiva kapitálového financování jsou možnost individuální účasti a výběr úrovně důchodu.

Vyvstává tedy otázka, která z metod je lepší. V případě zaručených vysokých kapitálových výnosů, je beze sporu lepší financování kapitálové. V dnešní době nicméně tyto kladné výnosy není možné zaručit. Ve světle ekonomických krizí je čím dál těžší najít bezpečné a výhodné investice. Z tohoto pohledu se jeví jako vítěz systém průběžného financování, ten je ovšem závislý na pozitivním demografickém vývoji a stárnutí populace na má na něj negativní dopad. I přesto, je dle mého názoru lepší systém průběžného financování, z důvodu větší flexibility.

2.4. Valorizace

Valorizace, neboli zhodnocování, je princip, jenž působí obecně. Není v rozporu s principem ochrany nabytých práv, protože neznamena změnu k horšímu. Postupem času dochází ke zvyšování životní úrovně a vlivem inflace ke snižování reálné hodnoty peněz. Pokud by výše

⁷⁰ Gregorová, Zdeňka, Důchodové systémy, Brno: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1998, dostupné z: <https://is.muni.cz/publication/203429>, s. 89-91

důchodu nebyla valorizována, docházelo by k pravidelnému snižování životní úrovně příjemců dávek. Hlavním důvodem valorizace, je přizpůsobit výši důchodů růstu cen a mezd.

Můžeme hovořit o valorizaci na základě v zásadě dvou ekonomických kategorií, inflaci a průměrné mzdy. Valorizace důchodů má tyto formy:

- Valorizace příležitostná. V zásadě se jedná o řešení *ad hoc*. Jde o případy, jednotlivých úprav výše důchodu.

- Valorizace poloautomatická. Mechanismus valorizace je zakotven v zákoně, zhodnocení jako takové je vázáno na rozhodnutí příslušného orgánu, s ohledem na růst cen, životních nákladů nebo životní úrovně.

- Valorizace automatická. Stejně jako u valorizace poloautomatické, je mechanismus zakotven v zákoně, není ovšem vázán na rozhodnutí příslušného orgánu. Stanoven je jak časový okamžik provedení, tak výše zhodnocení.

Základní úpravu valorizace obsahuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v hlavě sedmé. Vyplácené důchody jsou zvyšovány pravidelně od „splátky důchodu splatné v lednu“⁷¹, tedy v tzv. pravidelném termínu, v případě, že zvýšení činí alespoň 2%. Zároveň ovšem zákon stanoví, že u průměrného důchodu musí zvýšení dosahovat nejméně 100% a dále také nejméně jednu třetinu růstu reálné mzdy. Ke zvýšení mimo pravidelný termín dochází v případě, jestliže je růst ve sledovaném období alespoň 5%. Mimořádné zvýšení funguje jako pojistka v případech náhlých cenových změn. Všechny vyplácené důchody se zvyšují bez žádosti, to je automaticky.

Vláda stanoví konkrétní zvýšení důchodu nařízením, jedná se tedy o valorizaci poloautomatickou. V pravidelném termínu je výše stanovena do 30. září, v případě mimořádného termínu je zvýšení důchodů stanoveno do 50 dnů od kalendářního měsíce, v němž byl růst evidován.⁷²

⁷¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 30. června 1995, dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995o, § 67, odst. 2

⁷² Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 30. června 1995, dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995o, § 67, odst. 5, 10

3. Přípravované změny

Vláda se dne 21. března 2016 usnesla, usnesením č. 242, „k věcnému záměru zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku”⁷³

3.1. Ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let

Aktuální systém výpočtu výše důchodového věku (výše 3.2.2.1.1. Stanovení důchodového věku) je založen na demografických prognózách a nemá limit. Tato skutečnost je shledávána vládou i veřejností jako velmi negativní. Momentální postoj vlády v této otázce, je stanovení limitu na 65.⁷⁴

3.2 Mechanismus pravidelné revize stanovení důchodového věku

Demografický vývoj hraje významnou roli pro udržitelnost důchodového systému, je ovšem vystavěn na základě dlouhodobých prognóz, a jako takový nemusí být přesný. Toto omezení, které sebou demografie přináší, vyžaduje pravidelné hodnocení demografického vývoje.

Jeden z nejvýznamnějších parametrů, který má vliv na stabilitu systému, je doba pobírání důchodu. I přes očekávané zvyšování střední délky života je nezbytné, aby posun důchodového věku měl racionální základ, a byl také stanoven s ohledem na princip mezigenerační solidarity. Délka pobírání důchodu přitom není jediným faktorem, který ovlivňuje funkci a stabilitu systému. Pokud se podíváme na prognózy stárnutí obyvatel,⁷⁵ můžeme vidět, že věková skupina 65+ let, tedy příjemci důchodu, se do roku 2050 téměř zdvojnásobí. Oproti tomu věková skupina

⁷³ Vláda České republiky, Usnesení vlády České republiky z dne 21. března 2016 č. 242, 2016, dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRAA8H9Y9AR>

⁷⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 1

⁷⁵ Český statistický úřad, Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100, 2013, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/40201301.pdf/85b8156a-bbe3-4fe9-aa12-8e67bdf1c179?version=1.0>

15-64 let, tedy v zásadě ekonomicky aktivní, klesne o 15 procentních bodů. To bude působit problémy vzhledem k tomu, že náš důchodový systém je založen na průběžném financování.

Automatické navyšování důchodového věku pracuje s předpokladem relativně stabilního zvyšování střední délky života, avšak není schopen reflektovat demografické změny. Předpoklad stabilního zvyšování růstu délky života vychází z demografických prognóz, zákonodárce ovšem upozorňuje, že prognózy nemusí být na takto dlouhou dobu dostatečně spolehlivé. Zdůrazňuje nutnost zavedení mechanismu pro „zefektivnění a zkvalitnění dlouhodobého řízení důchodového věku.“⁷⁶

3.3. Zvyšování důchodového věku v mezinárodním kontextu

Stárnutí populace je trend, se kterým se potýkají v zásadě všechny země světa. Z důvodu rostoucí délky života, ale také i životní úrovně, je na systém sociálního zabezpečení, a potažmo na systém důchodového zabezpečení, kladena větší zátěž. Zvláště pak v zemích kontinentální Evropy je tento trend je velmi silně pocítován.

Specifičnost a komplikovanost problematiky můžeme vidět na porovnání důchodových věků a let, o které se mají v průběhu různých časových úsecích zvýšit (viz tabulka č. 4). Systémy jsou v zahraničí také velmi rozmanité, v některých zemích platí odlišné podmínky s ohledem na profesi, nebo rok narození.

Prodlužování věku, spolu s nadějí dožití, vytváří, jak už bylo výše řečeno, větší zátěž na důchodový systém. K zajištění udržitelnosti systému je nutné provést změny. Evropská unie v reakci na tento problém stanovila jako jeden z hlavních cílů zajištění vyššího reálného věku odchodu do důchodu. Jedním z hlavních opatření je omezení možnosti odchodu do důchodu předčasně. Z toho důvodu Evropská komise navrhuje doplnit mechanismus systému o prvek,

⁷⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 2

který bude reflektovat demografickou situaci a modifikovat věk odchodu do důchodu. V tomto smyslu je důležitým faktorem flexibilní trh práce, který bude využívat zkušenějších pracovníků.

V zásadě všechny státy reagují v důchodovém systému na demografický vývoj. Většina variant funguje na velmi podobném principu, jako systém, který momentálně funguje v ČR. Jde tedy o zvyšování věku, které je závislé na datu narození každé osoby. Věk je postupně upravován v závislosti na předpokládanou naději dožití, nicméně zákonně není stanovena pravidelná revize vývoje úmrtnostních tabulek. Snížení výše dávek je jeden z prostředků demotivace účastníků k předčasným odchodům do důchodu. V případech, kdy tato motivace nebude dostatečná bude hrozit kromě výše zmíněného cíle zajištění vyššího reálného věku odchodu do důchodu také ohrožení chudobou. Z tohoto důvodu je velmi důležité nastavení minimální hranice odchodu do důchodu.⁷⁷

3.3.1. Zvyšování důchodového věku na Slovensku

Problematika zvyšování důchodového věku není aktuální pouze v ČR, ale i v řadě dalších evropských zemí. Dále uvedu některé případy.

Od roku 2004 je na Slovensku postupně sjednocován důchodový věk na cílových 62 let. Cílem bylo nejen zvýšit požadovaný věk, ale také sjednotit hranici odchodu do důchodu, která byla u mužů a žen rozdílná. Nový mechanismus automatické úpravy důchodového věku zavádí od roku 2017 na Slovensku další posun důchodového věku.

Systém je založen na průměru dvou po sobě jdoucích klouzavých pětiletých období. Výsledkem je vypočítání reálného počtu dnů. Tato délka je stejná jak pro muže, tak pro ženy, což je zajímavé z důvodu prokazatelně vyššího průměrného věku dožití žen, než mužů. Odhady očekávaného zvýšení předpokládají růst od 35 do 55 dnů každý rok. Důchodový věk tedy také

⁷⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 45-46

jako v ČR není přesně určen, ale je vypočítáván vždy každý rok. Jako příklad je uváděno 70 let věku, požadovaného pro odchod do důchod pro pojištěnce narozeného v roce 2004.

Tento systém naráží na ústavní mantinely slovenské ústavy z důvodů absence přesného, předvídatelného a srozumitelného stanovení práv a povinností, především kvůli plánovaným oznámením důchodového věku, takřka na konci roku. K ohlášení má docházet 31. října.⁷⁸

3.3.2. Zvyšování důchodového věku v Nizozemsku

Věk požadovaný pro nárok na starobní důchodu byl v Nizozemsku nastaven v polovině 20. století na 60 let. Diskuze o zvýšení důchodového věku jsou vedeny od roku 2010. Jeden z prvních návrhů vlády, bylo směřování ke zvýšení o 1 rok od roku 2018, a od další rok od roku 2021. Vyjednávání směřovalo k posunu těchto dat na roky 2020 a 2025, avšak výsledný návrh směřoval účinnost změn na roky 2019 a 2023. Konečný návrh počítá s dosažením požadovaného věku 67 let již v roce 2021.

Spolu se zvýšením požadovaného věku, začíná od roku 2019 platit také vyrovnávací mechanismus. Ten bude fungovat na principu přepočítání naděje dožití každých 5 let. Zajímavé je, že úprava bude nastavovat důchodový věk zpětně. Každá tato změna bude muset být legislativně schválena. Bez ohledu na výsledek přepočítání není možné důchodový věk snižovat.

Tyto statistické údaje naděje dožití bude obstarávat vládní instituce, Centrální statistický úřad. Jeho postavení je označováno jako kvazi-autonomní nevládní organizace, jenž je financována ze státního rozpočtu. Nespadá pod přímou správu, avšak vláda mu zadává úkoly.

I když je systém označován jako automatický, jedná se spíše o systém poloautomatický. Zvýšení věku je podmíněno nařízením vlády a sestává ze 4 kroků. Po připravení návrhu následuje konzultace návrhu s ministry, předložení legislativní radě vlády a podepsáno ministrem

⁷⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 48-49

po zpracování eventuálních připomínek. Odpadá ovšem nutnost klasického schválení parlamentem.⁷⁹

3.3.3. Zvyšování důchodového věku v Itálii

V systému přijatém v Itálii v roce 1995 fungovala flexibilní hranice důchodového věku od 57 do 65 let. Interval revize systému byl stanoven na 10 let avšak tento interval byl shledán širokou veřejností jako nespravedlivý. První revize měla proběhnout v roce 2005, došlo ke stanovení věku politickou dohodou na 60 let u žen a 65 u mužů. Došlo ke zhoršení schopnosti systému reagovat na demografický vývoj. Tyto změny vyvolaly u veřejnosti negativní ohlasy především kvůli nerovnosti důchodového věku mužů a žen.

V roce 2007 proběhla nová politická vyjednávání, jejichž výsledkem byla změna intervalu revize z desetiletého na tříletý. Výsledkem ekonomické krize bylo další přehodnocení nastavení důchodového věku, s konečnou platností stanovenou na rok 2013. Dalším důvodem bylo rozhodnutí Evropského soudu, v němž byla Itálii vytýkána genderová nevyváženost nastavení důchodového věku. Výsledkem bylo razantní zvyšování důchodového věku na 66 let od roku 2009 do roku 2011, Věk byl stanoven stejně pro muže i pro ženy s rozdílem doby pojištění potřebné pro získání předčasného důchodu, 42 let a 1 měsíc pro muže a 41 let a 1 měsíc pro ženy.

Flexibilní možnost odchodu do důchodu byla stanovena v roce 2013 v rozmezí 67-70 let. Do roku 2019 byl stanoven tříletý interval revizí, který měl fungovat na základě reálné naděje dožití z předešlých období, tyto údaje byly upřednostněny před prognózami.

Za zpracování a přípravu demografických údajů je zodpovědný italský statistický úřad, který má status veřejné výzkumné instituce. K úpravám dochází vzhledem k měnící se naději

⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 50-51

dožití. Důchodový věk je zvyšován úměrně ke zvyšování naděje dožití. Také zde platí pouze možnost zvyšování důchodového věku.

3.4. Stanovení důchodového věku v ČR

Jako jeden z hlavních cílů v rámci realizace důchodové reformy bylo stanoveno ukončení neomezeného zvyšování důchodového věku, které je veřejností vnímáno velmi negativně. Hranice zvyšování byla stanovena na 65 let. Další změny budou podléhat pravidelnému systému revize, jehož cílem je pružnější reagování na změny v demografickém vývoji.

Dalším z cílů je posílení transparentnosti. To by mělo posílit právní jistotu a zpřehlednit systém pro lepší orientaci účastníků. Revize bude probíhat v pravidelných intervalech a na jejím základě budou účastníci informováni o předpokládané výši jejich důchodového věku. To se ovšem nebude týkat generací ve věku předdůchodovém.

Nutností je také zavedení systému revize. To bude vyžadovat stanovení detailních a závazných pravidel pro řízení budoucích revizí. Revize bude fungovat na principu odhadu budoucí hodnoty určitého ukazatele. Tento proces je inspirován postupy České národní banky při cílování inflace. V okamžiku vychýlení ukazatele z daného pásma, dojde k revizi a úpravě některého z parametrů pro návrat ukazatele zpátky do požadovaného pásma.

„Základními procesními aspekty navrhovaného revizního mechanismu je vznik Oficiální demografické prognózy a na ni navazující zprávy o očekávaném populačním vývoji ČR v širších souvislostech vývoje důchodového systému“⁸⁰

⁸⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 7-8

3.5. Možnosti rizik

Z procesního pohledu zpráva uvádí jako největší rizika skutečnost, že systém stojí v zásadě na Oficiálních demografických prognózách a Zprávách o důchodovém systému. Na základě těchto zpráv bude velmi pravděpodobně založena první zákonná úprava úpravy důchodového věku i přesto, že se jedná o první publikace těchto zpráv vůbec.

Riziko z věcného pohledu představuje stanovení Kontrolního parametru pomocí použití údajů o střední délce života příslušné generace. Důvodem je obsahová odlišnost od běžně používaných údajů publikovaných Českým statistickým úřadem, vycházejících z úmrtnostních tabulek.

Rizikem provedení navrhované podoby může být stanovená hodnota kontrolního parametru. Odborná komise stanovila referenční podíl kontrolního ukazatele na 25 %, tedy čtvrtinu délky života. Povolena odchylka byla stanovena na 24-26 %. V případě překročení této odchylky, by měl být aktivován systém revize.⁸¹ Vystává tedy otázka, zda je tento poměr nastaven udržitelně. Dle mého názoru, s ohledem na průměrnou dobu dožití obyvatel v ČR, je čtvrtina života příliš dlouhá doba.

Jako problematický můžeme vidět postup zastropování důchodového věku a až poté provedení první revize systému. To by mohlo přispět k dlouhodobé neudržitelnosti systému a dopadat na hodnocení Evropské komise, jehož důsledkem by mohlo být přeražení České republiky do kategorie zemí s vysokým rizikem neudržitelnosti veřejných financí.

Vázanost vlády reagovat na změny kontrolního mechanismu předem určeným způsobem, fakticky znamená ztrátu jednoho z nejsilnějších nástrojů pro ovlivňování vývoje a výkonnosti základního důchodového pojištění. Z působ regulace, bude omezen pouze na výši důchodu prostřednictvím valorizace nebo vypočtením důchodu.

⁸¹ ibidem, s. 11 a 59

3.6. Varianty navrhovaných řešení

Zpráva předkládá 3 varianty navrhovaných řešení. V důsledku předpokladu stanovení důchodového věku na 65 let, nepočítá se s žádnou další alternativou.

Jako nulovou variantu zpráva uvádí ponechání současného stavu. V podstatě tedy předkládá varianty pouze dvě.

Varianta č. 1 - „ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení 65 let a zavedení pravidelného revizního mechanismu s hodnotou Kontrolního parametru stanovenou v absolutní výši počtu let strávených ve starobním důchodu”

Varianta č. 2 - „ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení 65 let a zavedení pravidelného revizního mechanismu s hodnotou Kontrolního parametru stanovenou v relativní výši podílu života stráveného ve starobním důchodu – cílení důchodového věku na střed pásma Kontrolního parametru.”⁸²

Jedním z dalších cílů připravovaných změn je podpoření mezigenerační solidarity. Z tohoto pohledu není vhodné ani možné stanovit konkrétní délku doby prožité v důchodu. Jako lepší řešení se zdá být garance doby prožité v důchodu, která bude přibližně odpovídat délce doby přibližně shodné s délkou doby předcházejících nebo následujících generací. Tyto otázky souvisejí s průměrným dožívaným věkem. Z tohoto důvodu je nutné vyškrtnout variantu č. 1 spolu s nulovou variantou. Varianta č. 2 naopak k tomuto posílení mezigenerační solidarity směřuje.

Zdůrazněna je také důležitost společenské přijatelnosti, transparentnosti a udržitelnosti plánovaných změn.

⁸² Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 12

3.7. Věcný návrh a jeho zásady

První zásada stanovuje důchodový věk u pojištěnců narozených po roce 1971 na 65 let. Pro pojištěnce narozené v letech 1936-1971 zůstává systém přičítání měsíců v zásadě stejný (viz tabulka č. 1 - do 1971).

Povinnost zpracovat a publikovat Oficiální demografickou prognózu bude mít ČSÚ vždy do 31. prosince kalendářního roku zakončeného číslicí 3 nebo 8, tedy každých 5 let. Datum pro publikování první prognózy bylo stanoveno na 31.12.2018.

Obsah Oficiální demografické prognózy (dále jen prognózy) byl stanoven následovně:

- Za období o konce předchozí prognózy vyhodnocení jejího vývoje podle úmrtnosti, pohlaví, věku a příčin smrti.
- Odůvodnění rozdílů předchozí prognózy a reálného stavu, pokud takový rozdíl vznikl.
- Vývoj míry úmrtnosti v rámci nejméně všech generací, které dosáhnou v roce vydání věku 25 až 54 let.
- Vývoj a charakterizaci aktuální demografické prognózy na dalších 50 let.

Vždy jeden rok po publikování prognózy, tedy roky končící číslicí 4 nebo 9, musí být zpracována Ministerstvem práce a sociálních věcí zpráva o očekávaném populačním vývoji v ČR s ohledem na širší souvislosti důchodového systému. Obsah zprávy byl definován následovně:

- Aktuální ekonomická situace a její vývoj v ČR pro následující roky.
- Aktuální stav a vývoj veřejných rozpočtů v ČR.
- Vývoj důchodového systému v ČR a jeho změny od poslední zprávy.
- Analýza vývoje a ekonomické udržitelnosti důchodového systému v ČR

- Hodnoty věku generace věku 24 až 54 let, při kterých je průměrná hodnota kontrolního parametru 24 a 26 %.

Pro přípravu novely zákona o důchodovém pojištění, připraví ministerstvo práce a sociálních věcí, na základě výše uvedené zprávy návrh řešení. Při zvyšování důchodového věku žen nesmí dojít k takovému zvýšení, aby byl vyšší než důchodový věk mužů.

„Kontrolní parametr se stanoví jako procentuální podíl očekávané doby dožití v době dosažení daného věku a očekávané střední délky života těchto osob, která se stanoví jako prostý aritmetický průměr očekávané střední délky života muže a ženy.”⁸³

Ministerstvo vnitra poskytne do 15 dnů ze základního registru obyvatel potřebná data pro využití ČSÚ.

Všechny tyto zásady a body budou přiměřeně uzpůsobeny při prvním užití.

⁸³ ⁸³ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>, s. 31

4. Vlastní navrhované řešení

Názory na to, jak provést důchodovou reformu se různí, ať už se jedná o názory politických stran, preferující zvýhodnění určitých skupin, či odborné komise sestavené přímo pro účely důchodové reformy. Shodu ovšem v zásadě všechny tyto skupiny nalézají v závěrech, že ideální důchodová reforma neexistuje, případně se nedá provést. V čem je tedy problém? Dle mého názoru je důvodem především velmi složité zadání, nalezení dokonalého řešení. Není možné vyřešit důchodový systém jediným zákonem, protože ten nestojí zvláště sám o sobě, ale je součástí většího celku, systému sociálního zabezpečení. Z tohoto pohledu je tedy nutné přistoupit k úpravě napříč systémem sociálního zabezpečení a nesoustředit se pouze na otázky přímo spjaté s důchodovým systémem.

Vyvstává také otázka, co je ideální důchodový systém? Jedna z odpovědí by mohla být, systém který se dokáže sám financovat a přitom nevytváří dluh. Jak můžeme vidět na plnění státního rozpočtu za rok 2014, výdaje vynaložené na sociální dávky dosáhly 496,0 mld. Kč, z toho 386 mld. Kč bylo vyplaceno na starobní důchody (viz. tabulka č. 2). Sociální mandatorní výdaje v roce 2014 představovaly 47% rozpočtu. Příjmy státu z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činily 382 mld. Kč z toho 341 mld. Kč bylo pojistné na důchodové pojištění (viz. tabulka č. 3).⁸⁴ Rozdíl příjmů a výdajů na důchodovém pojištění činí 45 mld. Kč, což dle mého názoru v kontextu celého rozpočtu není extra velké číslo. Systém sociálního zabezpečení je výdobytek moderní společnosti, jakási nadstavba, která byla založena na principu solidarity a obecné prospěšnosti, proto zastávám názor, že systém nemusí být úplně soběstačný a neshledávám problém jeho existence na úkor jiných odvětví. Finanční prostředky by měly být přerozdělovány podle priorit společnosti. Z tohoto pohledu není, dle mého názoru, znakem ideálního důchodového systému jeho finanční soběstačnost, ale obecná prospěšnost.

⁸⁴ Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf, s. 11

S postupem demografických změn je ovšem nezpochybnitelné, že zákonodárce musí na vývoj reagovat. Dle mého názoru, by systém mohl být propojen s dále uvedenými a navrženými problematikami, ať již samostatně, nebo jejich kombinací. Nutno poznamenat, že některé varianty jsou uvedeny pouze k zamyšlení. Uvědomuji si jejich praktickou nereálnost, uvádím je pro srovnání, případně jako velmi nouzové varianty.

4.1. Stanovení důchodového věku

První otázkou, která je navíc v ČR velmi aktuální, je stanovení důchodového věku. V zásadě můžeme věk stanovit dvěma způsoby.

První způsob je ekonomický, tedy varianta nulového zadlužení. Snížením důchodového věku příjemců přibude a jeho zvýšením se počet sníží. Pomocí vzorce, který by vycházel z ekonomických možností státu, tedy doslova, kolik příjemců důchodu si stát může dovolit, by byl vypočítán výsledný požadovaný věk. Výsledný vzorec pro výpočet důchodu by vypadal následně. Z odhadovaných příjmů do důchodového systému by po vydělení výší důchodu vzešlo číslo možných příjemců, a výsledný věk by byl upraven podle toho, aby byl tento počet dosažen. Tato varianta nicméně není reálná, zejména s ohledem na příliš vysoký důchodový věk, způsobený nedostatkem financí v systému.

Druhý způsob je prosté stanovení důchodového věku na základě solidarity. Pro srovnání uvádím výši důchodového věku v zahraničí a jeho plánované změny (viz tabulka č. 4). Tento pohled do zahraničí nám v zásadě ukazuje 2 zajímavé skutečnosti. Většina států se snaží dorovnat požadovaný věk tak, aby byl stejný jak pro muže, tak pro ženy. Můžeme zde vidět věkové rozpětí od 60 let do 68 let plánovaného požadovaného věku. Zajímavé také je, že změny směřující k vyššímu věku, v rámci daného rozpětí, můžeme vidět spíše u západních států, zvláště pak u Velké Británie - na 68 let. Oproti naší stávající úpravě, ve které věk přesahuje i 70 let, se však tento věk nejeví jako vysoký.

Otázkou také je, jak velká část života by měla být určena pro prožití v důchodu. Podle některých návrhů by toto období měla být 1/4 života. Podle ČSÚ je průměrná délka života mužů v současné době okolo 75 let a u žen okolo 81 let.⁸⁵ V tomto případě by doba prožitá v důchodu činila téměř 19 let u mužů a více než 20 let u žen. Tento způsob by ovšem vedl k poměrně nízké stanovenému důchodovému věku.

Dle mého názoru, by výsledná výše důchodového věku měla být stanovena na základě zahraniční inspirace, v rozsahu 65-67 let. Zákodárce, za pomoci ČSÚ, by měl v každém volebním období tento věk podrobit analýze, a tímto způsobem reagovat jeho zvýšením, či snížením.

4.2. Podpora zaměstnanosti

Jedním z faktorů, které negativně ovlivňují přípravu osob na hmotné zabezpečení na jejich stáří je nezaměstnanost. Proto se na tuto problematiku stručně zaměřím.

Jak již bylo uvedeno výše, sociální mandatorní výdaje v roce 2014 představovaly 47% rozpočtu. Dávky podpory v nezaměstnanosti a dávky pomoci v hmotné nouzi představovaly za rok 2014 něco přes 20 mld. Kč. Stát vyplácí dávky osobám v nezaměstnanosti, případně v hmotné nouzi. Pokud by tyto osoby byly zaměstnány, stát by nejenže ušetřil za vyplacené dávky, které by nevyplácel, a také za platby zdravotního pojištění, ale také by tyto osoby zvyšovaly příjmy státu svojí účastí na sociálním pojištění. Cílem podpory zaměstnanosti je tedy snižování výdajů a zvyšování příjmů.

Ekonomická situace ovšem není jedinou motivací státu pomoci nezaměstnaným a dlouhodobě nezaměstnaným uchazečům. Dlouhodobá nezaměstnanost sebou nese také negativní psychologický vliv na uchazeče o zaměstnání a na jeho okolí. Zvláště pak u mladších uchazečů

⁸⁵ Český statistický úřad, Naděje dožití při narození podle pohlaví v krajích České republiky v letech 2013–2014, 2015, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xs/nadeje-dozeni-ve-stredoceskem-kraji-2014>

hrozí, že se nedokáže začlenit do pracující společnosti a získat důležité návyky pro pravidelný výkon pracovní činnosti. Pracující osoba si také bude spíše spořit na období důchodu.

Podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci je v ČR stanovena v Hlavě III, zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Zákon stanoví podmínky nároku na podporu v nezaměstnanosti. Ust. § 43 zmiňovaného zákona stanoví podpůrčí dobu uchazeče o zaměstnání na:

- do 50 let věku 5 měsíců
- nad 50 do 55 let věku 8 měsíců
- nad 55 let věku 11 měsíců

Výše podpory stanovuje § 50 následně, první 2 měsíce podpůrčí doby činí výše 65 % “z průměrného měsíčního čistého výdělku, který byl u uchazeče o zaměstnání zjištěn a naposledy používán pro pracovněprávní účely v jeho posledním ukončeném zaměstnání v rozhodném období podle pracovněprávních předpisů,”⁸⁶ další 2 měsíce činí výše 50 % a po zbývající podpůrčí dobu je to 45 %. Výše poskytované podpory, tedy postupně klesá. Největší pokles, o 15 procentních bodů, tedy nastává po uplynutí prvních 2 měsíců podpůrčí doby. Po skončení podpůrčí doby nezaměstnaný dále získává pouze dávky sociální, ve výši životního minima, případně pouze ve výši existenčního minima, při nedostatku požadované aktivity.

Ust. § 44a stanoví, že v případě, bylo-li z posledního zaměstnání vyplaceno odstupné, odbytné nebo odchodné, je poskytnutá podpora až po uplynutí doby, která se rovná počtu násobku průměrné měsíčního výdělku nebo příjmu. Tedy v případě obdržení odstupného ve výši 3 násobku průměrného platu, je podpora v nezaměstnanosti poskytnuta až po uplynutí 3 měsíců.

⁸⁶ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ze dne 13. května 2004, dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/ZOZ_PLATNE_ZNENI_OD_1.1.2016.PDF, §50, odst. 1.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 67 odst. 1 uvádí, že zaměstnancům, v případě výplaty odstupného náleží v zásadě jednonásobek až trojnásobek průměrného výdělku.⁸⁷

V zásadě tedy máme 2 skupiny nezaměstnaných uchazečů. První skupina, uchazeči, kteří neobdrželi odstupné, odbytné nebo odchodné. Druhá skupina, uchazeči, kteří obdrželi odstupné, odbytné nebo odchodné ve výši jednonásobek až trojnásobek průměrného výdělku.

Pokud se podíváme na tabulku č. 5 (Délka nezaměstnanosti uchazečů o zaměstnání⁸⁸), zpracovanou ze statistik nezaměstnanosti, poskytovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí, můžeme vidět počet jednotlivých uchazečů, rozdělených podle délky nezaměstnanosti. Pokud oddělíme z tabulky dlouhodobě nezaměstnané, tedy uchazeče v evidenci 12 a více měsíců, zbylé skupiny uchazečů jsou nezaměstnaní do 3 měsíců, 3 až 6 měsíců, 6 až 9 měsíců, 9 až 12 měsíců. Tabulka v jednotlivých časových úsecích vykazuje v zásadě stejné tendence poklesu, nezávisle na počtu volných pracovních míst. K největším poklesům dochází mezi 1. skupinou (do 3 měsíců) a 2. skupinou (3 až 6 měsíců, dále pak mezi 2. skupinou a zbytkem (6 až 12 měsíců). Lze se domnívat, že poklesy mohou být způsobeny ukončením, či snížením vyplacených dávek. V prvních dvou skupinách, kde se nachází největší počet nezaměstnaných uchazečů, je také vyplácena největší část dávek.

V zásadě můžeme použít 2 přístupy a sice motivovat zaměstnavatele nebo motivovat zaměstnance. V případě motivování zaměstnavatele, například snížením odvodů pro určitou skupinu zaměstnanců, ovšem může docházet k deformaci trhu práce. Dle mého názoru je tedy lepší přístup motivovat zaměstnance.

Jak tedy vypadá praxe? Uchazeč se запиše do evidence úřadu práce, a podle určitých kritérií jsou uchazeči vypláceny dávky podpory v nezaměstnanosti. Dle mého názoru je jedním důvodem okamžitého nenastoupení do dalšího pracovního poměru především nesoulad poptávané mzdy s mzdou nabízenou. Dalším důvodem může být ztráta nároku na podporu v

⁸⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ze dne 21. dubna 2006, dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=62694&nr=262~2F2006~20Sb.&ft=pdf>, § 67 odst. 1

⁸⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, MPSV, Kompilace statistik, Statistiky nezaměstnanosti, Měsíční statistika struktury uchazečů a volných pracovních míst, Čtvrtletní statistika nezaměstnanosti, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

nezaměstnanosti v případě nástupu do pracovního poměru. Cílem tohoto nároku je dočasné zmírnění dopadů výpadku příjmů, avšak výše uvedené důvody mohou vést k nízké motivaci akceptovat nižší mzdu, či plat, než uchazeč očekává.

Jak by tedy systém vyplácení dávek měl být upraven? S ohledem na výše uvedené, by nárok na finanční podporu měl být zachován i po nástupu do dalšího pracovní poměru, tedy zafixován na určitou dobu. V případě nástupu do pracovního poměru by měl být pouze snižován, nikoli tedy zrušen. Snižování by mělo probíhat poměrně. Dávka by měla být rozdělena podle počtu měsíců, které by byla vyplácena pokud by uchazeč do pracovního poměru nenastoupil (tedy 5, 8 nebo 11 měsíců) a každý měsíc snížena o jeden měsíční podíl (tedy $1/5$, $1/8$ nebo $1/11$), po dobu, než dávka sama zanikne.

V praxi tedy máme uchazeče, jehož průměrná měsíční čistá mzda činila 10 000 Kč. Tento uchazeč má nárok na 65 % z čistého příjmu po dobu prvních dvou měsíců kdy na ni vzniká nárok, 50 % další 2 měsíce a 45 % od 5. měsíce. Pokud by uchazeči náležela podpora v nezaměstnanosti po dobu 5 měsíců, dávka by zůstala zachována, pouze by se každým uplynulým měsícem snížila o $1/5$. Čtvrtý měsíc by uchazeč obdržel $2/5$ podpory v nezaměstnanosti a pátý měsíc $1/5$.

Pokud dojdeme k závěru, že hlavní motivací uchazečů o zaměstnání je výše mzdy, či platu a mnoho uchazečů hledá déle lépe placenou práci, je toto způsob, který by motivoval uchazeče při tomto hledání zároveň pracovat. Pro stát by to znamenalo přínos v podobě snížení celkové vyplacené částky a odpadnutí povinnosti platby zdravotního pojištění. Nutno říci, že tento systém by sice vedl k větší fluktuaci na nižších pracovních pozicích, avšak na těchto pozicích se většinou nejedná o výrazně negativní efekt. Systém by ovšem musel být nastaven tak, aby bylo zabráněno jeho zneužití, tedy aby sloužil čistě k větší motivaci zaměstnanců. Mohl by být aktivován například pouze pro určité věkové skupiny, nebo pro dlouhodobě nezaměstnané na stejném principu, tedy pouze postupné snižování vyplácených sociálních dávek po dobu jednoho roku každý měsíc o $1/12$. Částka by také nemusela být stanovena fixně, ale například vypočítávána dynamicky podle stavu nezaměstnanosti, nebo volných pracovních míst.

4.3. Otázka podpory vlastního bydlení

Problém mnoha účastníků důchodového systému není ani tak výše důchodu, jako výše fixních nákladů, které musí každý měsíc uhradit. Jedním z nich jsou náklady na bydlení. V některých lokalitách tvoří náklady na bydlení velkou část nákladů.

Jedním z možných řešení je plánované zavedení sociálního bydlení zastřešované státem. Toto řešení však neřeší příčinu, ale důsledek. Pokud by stát chtěl těmto situacím předcházet, mělo by dojít k zatraktivnění způsobů opatření vlastního bydlení, například poskytováním většího odpočtu hypoték z daňového základu a nákladů spojených s nimi. Avšak zvětšující se podíl vlastního bydlení má nepříznivý dopad na mobilitu pracovní síly a dále na nezaměstnanost. Je tedy otázkou, zda je tento způsob ideálním řešením, nicméně v současné době se zdá nejproveditelnějším.

4.4. Úprava průběžného financování

Státem garantovaný důchod, tedy I. pilíř, je založen na metodě průběžného financování. Ta se v historii ukázala jako výhodné řešení při problémech fondového financování v důsledcích finančních krizí. Jak bylo výše zmíněno, tato metoda funguje na principu přispívajících ekonomicky aktivních jednotlivců, jejichž platby slouží k vyplácení důchodů. Systém je tedy relativně závislý na správném poměru přispěvatelů a příjemců. Jedním z problémů, kterým PAYG v dnešní době čelí, je změna demografické křivky. Vyvstává tedy otázka, zda je PAYG poplatný době ve které byl zaveden a zda má smysl ho dále používat, nebo zda upravit.

Prognózy přitom pro PAYG nejsou vůbec příznivé. Podle Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100 publikované Českým statistickým úřadem,⁸⁹ tvořila věková skupina

⁸⁹ Český statistický úřad, Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100, 2013, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/40201301.pdf/85b8156a-bbe3-4fe9-aa12-8e67bdf1c179?version=1.0>

obyvatelstva 15-64 let 69,1% a věková skupina 65+ 16,2%. Zatímco, podle střední předpovědi, prvně zmíněná skupina mírně klesá, v roce 2050 se jedná o pokles 9 procentních bodů, skupina která nás zajímá, tedy věková skupina 65 a více, je v roce 2050 na dvojnásobku, tedy 32%.⁹⁰

PAYG může fungovat pouze za předpokladu, že příspěvky ekonomicky aktivních osob jsou větší nebo rovny výdajům na vyplácení důchodů. V případě, že tomu tak není, bude systém vytvářet dluh, který se bude zvětšovat. Za předpokladu, že stát chce zachovat systém PAYG, a přitom nechce, aby docházelo k vytváření dluhu, musí být systém upraven. Dle mého názoru jde v zásadě o tyto možnosti úprav:

- **Úprava počtu důchodců.** Každý rok přibývají přirozeným tempem příjemci dávek starobního důchodu. Počet příjemců se snižuje s ohledem na mortalitu v daném období, tento faktor ovlivnit nelze. Faktor, který lze ovlivnit je, počet přicházejících příjemců, a to změnou důchodového věku. Snížením důchodového věku příjemců přibude, a jeho zvýšením se tedy počet sníží. Dalo by se říci, že na tomto principu v zásadě funguje momentální systém výpočtu důchodového věku, který věk požadovaný pro splnění podmínek neustále prodlužuje. Tento systém ovšem nijak nereflektuje „platební schopnost,, státu. V zásadě by tedy bylo možné vytvořit vzorec pro výpočet věku potřebného pro odchod do důchodu, s ohledem na možnosti státu, tedy počtu ekonomicky aktivních osob. Tato varianta je ovšem pravděpodobně nereálná, protože výsledný důchodový věk by byl příliš vysoký, jak již byl poznamenáno výše (viz. 5.1. Stanovené Důchodového věku).

- **Úprava výše důchodů.** Dle mého názoru můžeme k výši důchodu dospět v zásadě dvěma způsoby. První způsob by reflektoval počet ekonomicky aktivních osob přispívajících do systému, zvláště pak finance, kterými stát disponuje. Výsledná výše důchodu by byla vypočítána z celkové částky a rozdělena mezi všechny příjemce důchodu. Tento způsob by nevytvářel žádný dluh, nicméně výsledná částka by byla pravděpodobně nereálně nízká. Druhým způsobem je stanovení výše důchodu nezávisle na výši příjmu do systému, tedy na základě principu solidarity. Jednalo by se tedy ve vzorci pro výpočet důchodu o neměnnou položku. Úprava by tedy musela přijít někde jinde než na změně výše důchodu.

⁹⁰ Český statistický úřad, Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100, 2013, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/40201301.pdf/85b8156a-bbe3-4fe9-aa12-8e67bdf1c179?version=1.0>, s. 1

- **Úprava výše pojistného ekonomicky aktivních osob.** Není politicky jednoduché zvyšovat daně. Nad určitou míru to ani není ekonomicky žádoucí. Jak bylo výše uvedeno, v zásadě můžeme daň stanovit nezávisle na výsledné výši příjmu, nebo ji můžeme dynamicky vypočítávat v závislosti na potřebné výši příjmů. Tato druhá možnost, je za dané situace nereálná, protože by vedla k nepřiměřeně velké dani. Pokud tedy budeme používat princip solidarity při stanovení výše důchodu, měl by být použit také při stanovení výše daně.

- **Úprava počtu ekonomicky aktivních osob.** Poslední možnost se zdá být ze všech předchozích nejméně ovlivnitelná. Pokud ovšem dojdeme k závěru, že důchodový věk chceme stanovit přiměřeně, výše dávky nesmí klesnout pod určitou úroveň a daně zvyšovat nechceme, musíme změnit demografický poměr v počtu osob v produktivním a postproduktivním věku. Jako první se nabízí podpora porodnosti. Tato podpora může být v podobě dalších slev, hlavně daňových na děti, může spočívat i ve zvýšení příslušných dávek - např. porodného a rodičovského příspěvku atd. Otázkou ovšem zůstává, zda je finanční stimulace hlavním důvodem pro založení rodiny, a zda vůbec tento důvod nevede v důsledku k větší zátěži pro systém sociálního zabezpečení. Česká republika se ovšem od vstupu do EU již nemusí při řešení těchto problémů fixovat pouze na svoje obyvatelstvo. Relativně rychlým řešením by mohlo být dorovnání demografické křivky pomocí pracovní síly ze zahraničí. Jeden z problémů tohoto řešení je ovšem fakt, že ČR nepatří mezi nejatraktivnější státy EU, z hlediska výše příjmů. Pokud se ovšem neomezí tento způsob „vylepšení,, demografického poměru pouze na EU, zvláště pak s ohledem na migrační tendence, mohl by to být jeden ze způsobů, jak danou situaci řešit. Velice efektivní by v tomto ohledu podpora pracovních povolení a změna azylové politiky. K tomu tématu se ovšem musí přistupovat velmi obezřetně.

4.5. Další možnosti financování

Snaha o „soběstačnost“ sociálního systému sociálního zabezpečení, a potažmo důchodového systému, nás nutí uvažovat o dílčích, ale i komplexních úpravách systému. Ať už

se jedná o úpravu výše důchodového věku, výše důchodu, nebo výše plateb pojistného. V případě, že už tyto hodnoty nechceme, nebo nemůžeme dále posouvat, je nutné zajistit financování z jiných zdrojů.

Jedním z takových zdrojů je možnost použít loterii, což je ovšem dosti neobvyklé a diskutabilní. Financování tohoto typu je používáno také v jiných odvětvích, například ve sportu. Český olympijský výbor informoval o více než 400 mil. Kč příjmů ročně z loterií, které jsou použity na podporu sportu. Kromě sportu dnes plynou finanční prostředky z loterií například na kulturu nebo charitu.

Některé země mají s použitím loterií na podporu financování veřejného sektoru historické zkušenosti. V roce 1569 zřídila královna Alžběta I. královským výnosem první národní loterii. Tato loterie byla použita pro získání prostředků pro vládu. Vystává ovšem otázka, zda je takové získávání prostředků morální. Pokud je ovšem loterie jako taková provozována v soukromém sektoru, pro veřejný sektor by to mohlo být vítané navýšení příjmů

4.6. Rovný důchod pro všechny

Jedním z hlavních příčin neúspěchu II. pilíře byla velmi malá účast. Dle mého názoru hrála v zásadě hlavní roli nízká motivace a nepřehlednost systému. Vystává otázka, zda je nutné, aby stát vynakládal finanční prostředky na zakládání variant pojištění, které ani nemusí přilákat dostatek účastníků. Vysokopříjmová skupina budoucích potencionálních příjemců důchodu, v zásadě nespolehá na státní důchod, ve smyslu existenční nutnosti. Nízkopříjmová skupina si v zásadě nemůže dovolit vyčlenit prostředky, které jí slouží k zajištění základních existenčních potřeb. Nicméně pro většinu je bezpochyby výhodné, aby se každý připravil na období, kdy nebude ekonomicky aktivní, avšak proč by to měl být stát kdo organizuje pojistný systém.

Systému by nejvíce prospěla jeho liberalizace. Většina obyvatelstva dnes nedokáže přesně určit výši svého důchodu. Pro zatím ekonomicky neaktivní část, jako jsou děti a studenti, to ani není možné. V situaci kdy státní pojistný systém ani nedokáže zaručit nezáporný výnos, je

nedůvěra pochopitelná. Jedním z řešení by mohlo být stanovení státem garantovaného důchodu určité určené částky.

Jednou z možností, v dnešní době diskutovanou ve světě, je základní nepodmíněný příjem. Jedná se o systém sociálního zabezpečení, ve kterém jsou všechny sociální dávky nahrazeny dávkou jednou, avšak tato dávka je poskytována všem, bez ohledu na nárok. Tento systém nám může být inspirací pro přeměnu našeho důchodového systému. Stát by se tedy rozhodl zasahovat do rozhodnutí účastníků co nejméně. Stanovená částka důchodu by mohla být vypočítána pomocí koeficientu a průměrné mzdy. Taková částka by byla pro většinu srozumitelná. Stát by pouze určil dobu pojištění pro vznik nároku.

Výhody takového systému jsou předně přehlednost, každý dokáže určit výši v budoucnu obdrženého důchodu a motivace. Znalost částky, například tedy poměrné k průměrné mzdě, je úzce spjata s motivací účastníků. Každý bude mít jasnou představu o tom, zda mu daná částka dostačuje k životu, nebo zda musí podniknout kroky pro zajištění lepší životní úrovně v důchodovém věku. Administrativně se navíc vůbec nejedná o systém, který by vyžadoval investice ze strany státu. V zásadě nárok buď nastane, nebo nenastane.

Stát by tedy mohl zrušit poskytovanou podporu v podobě příspěvků a snížit pojistnou sazbu. Záleželo by na každém, jak naloží s finančními prostředky, kterými disponuje. Stát by pouze mohl sestavit, za pomoci odborníků, jakýsi návod, ve kterém by představil některá řešení a hodnocení jejich rizikovosti.

Jsem si vědom toho, že uvedené řešení je dosti diskutabilní, ale zároveň i dosti diskutované, proto se o něm zmiňuji.

Závěr

Cílem mé diplomové práce je zaměřit pozornost na vývoj důchodového systému v ČR a především analyzovat důvody, průběh a cíle uskutečňované důchodové reformy. Číním tak v širších souvislostech.

Zamýšlím se rovněž nad otázkou, zda je možné najít ideální systém důchodového zabezpečení. Jak by takový systém měl vypadat? Tato diplomová práce se snaží najít odpovědi i na tyto otázky. Dle mého názoru je odpověď na tuto otázku kladná. Ideální systém důchodového zabezpečení vytvořit lze, záleží ovšem na podmínkách, které si pro systém stanovíme. Jsem si vědom toho, že takový úkol je mimořádně náročný, myslím si však, že je možné se takovému systému alespoň přiblížit.

I když by se mohlo zdát, že řešením může být inspirace fungujícími důchodovými systémy v zahraničí, není to tak úplně pravda. Každý stát má svoje specifika a nelze s jistotou říci, že to co funguje v zahraničí, bude s jistotou fungovat i u nás.

Pokud bych měl shrnout obecné představy o ideálním důchodovém systému, jednalo by se o systém, který by reflektoval demografický vývoj, udržoval současnou úroveň zabezpečení a přitom byl plně ekonomicky soběstačný. Z tohoto pohledu dle mého názoru ideální systém nalézt nelze. S ohledem na demografické prognózy by ve stávajícím systému nutně muselo dojít ke snížení výše dávek, zvýšení pojistného nebo zvýšení důchodového věku. Pokud všechny 3 tyto články budou zákonem stanoveny pevně, není v zásadě žádná možnost jak zabránit vzniku dluhu, v důsledku aktuální tendence demografické křivky.

Je ovšem nutné měnit systém, „pouze“ z důvodu vzniku dluhu? Byla by stejná potřeba měnit systém i v případě, kdyby demografická situace byla opačná a systém by vytvářel větší a větší zisky? Dle mého názoru je sociální zabezpečení spolu s důchodovým zabezpečením, tedy zabezpečení ve stáří, jedním z nejdůležitějších výdobytků moderní společnosti a nemělo by být rozpočtem omezováno, nebo upravováno kvůli ekonomické nesoběstačnosti. Dle mého názoru jsou všechny 3 složky, tedy důchodový věk, výše pojistného a výše důchodu, příliš citlivé složky

životní úrovně moderní společnosti na to , aby byly měněny na základě změny demografie a ekonomických úvah. Za předpokladů žádné negativní světové události nemůžeme chtít vyplácet nedůstojně nízké důchody, stanovit pojistné nepřiměřeně vysoko, nebo stanovit důchodový věk na 80 let.

Dle mého názoru, je i přesto velmi důležité, přimět občany, aby ve stáří nespolehali pouze na stát. Solidarita je velmi důležitý faktor, avšak sociální systém by neměl fungovat na principu odměny, ale na principu podpory. Tedy občan by se v první řadě měl snažit udělat maximum pro své zabezpečení ve stáří sám a pomoc od státu by měla být spíše podpůrná.

Důležitá je tedy motivace občanů, té lze dosáhnout mnoha způsoby. Domnívám se, že mezi ty nejzákladnější patří přehlednost systému. Tedy například jasné stanovení výše důchodu a možnost seznámení se s ní pro všechny v jakémkoli věku, tato informace poté může motivovat při výběru školy, zaměstnání a způsobu zabezpečení na stáří. Dalším způsobem je podpora zaměstnanosti. V případě dlouhé nezaměstnanosti hrozí, že se závislost nezaměstnaného občana na státu bude více a více prohlubovat, a ve stáří tomu nebude jinak. V neposlední řadě je v této oblasti důležitá také podpora rodin s dětmi, které pomáhají s vyrovnáváním demografické křivky a zároveň si mohou poskytovat pomoc v případě sociálních událostí i mezi generacemi.

Na úplný závěr mé práce bych chtěl ještě jednou zdůraznit, že uskutečnění důchodové reformy je dlouhodobý a mimořádně náročný proces. Jejím hlavním cílem je zajištění vhodného hmotného zabezpečení pro seniory při zachování principu sociální spravedlnosti a principu důstojnosti člověka.

Seznam použité literatury

Monografie a sborníky

GREGOROVÁ, Zdeňka, Důchodové systémy, Brno: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, 1990, s. 212 1998, ISBN 80-210-2003-2

KAHOUN, Vilém a kol. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 2013, s. 466, ISBN 978-80-7387-733-0

ŠTANGOVÁ, Věra, in POLÁČEK, Bohumil (ed.), Pocta prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7478-976-2

ŠTANGOVÁ, Věra, TRÖSTER, Petr (eds.). Sborník č. 60 - X. česko-švýcarské kolokvium o aktuálních otázkách sociálního zabezpečení, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 79, ISBN 978-80-87975

TOMEŠ, Igor a kol. Právo sociálního zabezpečení: Teorie a mezinárodní srovnání, 2. vydání. Praha: Věšhrad, 1995, s. 228, ISBN 80-85305-33-X

TRÖSTER, Petr a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 290, ISBN 978-80-7400-473-5,

ZRCEK, Kryštof, VYSOKAJOVÁ, Margerita, Sborník č. 62 - Konference k 90. výročí sociálního pojištění v ČR. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2016, s. 96
ISBN 978-80-87975-34-3

Články a elektronické zdroje

Český statistický úřad, Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100, 2013, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/40201301.pdf/85b8156a-bbe3-4fe9-aa12-8e67bdf1c179?version=1.0>

Historie vývoje důchodového systému v ČR, Pracovní podklad pro Odbornou komisi pro důchodovou reformu. 2014, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/V.-Rudolfová-Historie-vývoje-důchodového-systému-v-ČR-červen-2014.pdf>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, MPSV, Statistiky nezaměstnanosti, Měsíční statistika struktury uchazečů a volných pracovních míst, Čtvrtletní statistika nezaměstnanosti, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Věcný záměr zákona upravujícího ukončení zvyšování důchodového věku při dosažení věku 65 let a implementaci mechanismu pravidelné revize stanovení důchodového věku, Závěrečná zpráva dopadů regulace (RIA), [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNA6LLMWRV>

Odborná komise pro důchodovou reformu, Mechanismus určování důchodového věku podklad, 2014, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/08/MPSV-Mechanismus-určován%C3%AD-důchodového-věku-červen-2014.pdf>,

Organizace spojených národů, Vše o OSN, 2014, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-historie.pdf>

Organizace spojených národů, Všeobecná deklarace lidských práv, 1948, 2015, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013, Sněmovní tisk 412/0Vl.n.z. o důchodovém spoření - EU, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=412&CT1=0>

Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf

Světová zdravotnická organizace, Základní informace, 2011, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.who.cz/zaklinfo.html>

Systém sociálního zabezpečení v České republice, České předsednictví v Radě EU, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2009, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

TŮMA, Ondřej, Druhý pilíř startuje. Jak se mu vede u sousedů?, 2013, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.penize.cz/duchody/247524-druhy-pilir-startuje-jak-se-mu-vede-u-sousedu>

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>

Závěrečná zpráva („PES”), 2010, [online], [cit. 2016-04-30], dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf

Seznam použitých právních předpisů a usnesení vlády

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2003/41/ES ze dne 3. června 2003, dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/1423/sr_2003_041.pdf

Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102, o minimálních standardech sociálního zabezpečení, dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1178/102.pdf>

Vláda České republiky, Usnesení vlády České republiky z dne 21. března 2016 č. 242, 2016, dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRAA8H9Y9AR>

Vláda České republiky, Usnesení vlády České republiky, 2014, č. 917, dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9R9BCB1V>,

Ústavní zákony a nálezy Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu, Pl.ÚS 8/07 #1, 135/2010 Sb., N 61/56 SbNU 653, ze dne 23.3.2010, dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-1-12_1

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Listina základních práv a svobod

Zákony

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Přílohy:

Tabulka č 1: Důchodový věk pojištěnců narozených po roce 1936

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m

1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r
1978	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m
1979	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m
1980	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m
1981	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m
1982	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m
1983	68r	68r	68r	68r	68r	68r

Tabulka 2: Sociální transfery a výdaje na služby zaměstnanosti (v mil. Kč)⁹¹

VÝDAJE NA SOCIÁLNÍ TRANSFERY A STÁTNÍ POLITIKU ZAMĚSTNANOSTI	Skutečnost 2013	Státní rozpočet 2014		Skutečnost 2014	% plnění	Index 2014/2013	Rozdíl 2014-2013
		schválený	po změnách				
	1	2	3	4	5=4:3	6=4:1	7=4:1
Sociální dávky	490 293	507 682	504 696	496 965	98,5	101,4	6 672
v tom z hlediska odvětvového členění:							
dávky důchodového pojištění*)	382 773	391 454	388 809	386 150	99,3	100,9	3 377
z toho: starobní důchody	310 139	316 626	316 930	314 738	99,3	101,5	4 598
dávky nemocenského pojištění	20 350	21 922	22 502	22 283	99,0	109,5	1 933
z toho: nemocenské	12 145	13 499	14 128	13 988	99,0	115,2	1 844
dávky státní sociální podpory a dávky péčovské péče	37 891	39 710	39 702	38 070	95,9	100,5	178
podpory v nezaměstnanosti	9 675	10 700	10 700	9 280	86,7	95,9	-395
dávky pomoci v hmotné nouzi	10 570	11 400	11 670	11 352	97,3	107,4	782
dávky osobám se zdravotním postižením	1 940	2 719	2 449	1 944	79,4	100,2	4
příspěvek na péči podle zákona o soc. službách	19 589	20 690	20 690	20 442	98,8	104,4	853
zvláštní dávky ozbrojených sborů	7 503	9 084	8 171	7 443	91,1	99,2	-61
ostatní dávky povahy sociálního zabezpečení	2	4	4	2	45,1	95,2	0
Ochrana zaměstnanců při plat. neschopnosti zaměstnavatelů**)	333	500	500	392	78,4	117,6	59
Odškodnění a náhrady obyvatelstvu	959	949	978	797	81,5	83,1	-162
Mandatorní peněžní transfery fyzickým osobám celkem	491 585	509 131	506 174	498 153	98,4	101,3	6 568
Příspěvek na penzijní připojištění	6 690	8 000	7 118	6 889	96,8	103,0	199
Platba do veřejného zdravotního pojištění	53 676	57 919	60 419	59 867	99,1	111,5	6 191
Sociální dotace a příspěvky zaměstnavatelům	4 526	4 800	4 683	4 763	101,7	105,2	237
v tom:							
podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením	3 670	3 600	3 939	4 019	102,0	109,5	348
příspěvky na sociální důsledky restrukturalizace	856	1 200	744	744	100,0	87,0	-111
Mandatorní sociální výdaje celkem	556 477	579 850	578 395	569 672	98,5	102,4	13 195
Aktivní politika zaměstnanosti (vč. prostředků EU/FM)	4 286	4 590	5 869	6 427	109,5	150,0	2 141
Sociální výdaje a služby zaměstnanosti celkem	560 763	584 440	584 264	576 099	98,6	102,7	15 336

⁹¹ Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stalni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf, s. 64

Tabulka č. 3: Celkové příjmy státního rozpočtu v roce 2014 (v mld. Kč)⁹²

UKAZATEL	Skutečnost 2013	Rozpočet 2014		Skutečnost 2014	% plnění (4:3)	Rozdíl (4-3)	Index 2014/2013 (4:1)
		Schválený rozpočet*)	Rozpočet po změnách				
	1	2	3	4	5	6	7
Daňové příjmy (daně, poplatky, pojistné)	922,40	945,42	945,42	952,52	100,8	7,1	103,3
<i>Příjmy z daní a poplatků</i>	<i>550,22</i>	<i>562,54</i>	<i>562,54</i>	<i>569,59</i>	<i>101,3</i>	<i>7,1</i>	<i>103,5</i>
Daň z příjmů fyzických osob (DPFO)	94,49	104,60	104,60	98,22	93,9	-6,4	103,9
v tom: DPFO ze závislé činnosti a z funkčních požitků	84,48	92,40	92,40	87,65	94,9	-4,7	103,8
DPFO ze samostatné výdělečné činnosti	1,35	3,20	3,20	0,57	17,8	-2,6	42,1
DPFO z kapitálových výnosů	8,66	9,00	9,00	9,99	111,0	1,0	115,4
Daň z příjmů právnických osob (DPPO)	81,48	82,40	82,40	89,37	108,5	7,0	109,7
Obecné vnitř. daně ze zboží a služeb v tuzemsku (DPH)	219,96	218,70	218,70	230,25	105,3	11,5	104,7
Zvláštní daň a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku **)	136,45	139,40	139,40	134,02	96,1	-5,4	98,2
z toho: daň z minerálních olejů	69,59	74,4	74,4	72,84	97,9	-1,6	104,7
daň z tabákových výrobků	46,82	48,10	48,10	44,70	92,9	-3,4	95,5
odvod z elektřiny ze slunečního záření	5,82	2,10	2,10	2,04	97,2	-0,1	35,1
Poplatky a odvody v oblasti životního prostředí	1,84	1,66	1,66	1,69	101,8	0,0	92,0
z toho: Poplatky za uložení odpadů	1,56	1,46	1,46	1,56	106,6	0,1	99,7
Odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu	0,24	0,20	0,20	0,13	64,4	-0,1	53,1
Správní poplatky	1,69	1,20	1,20	1,60	133,4	0,4	94,8
Daně z majetkových a kapitál. převodů	9,08	9,90	9,90	9,42	95,1	-0,5	103,8
Ostatní daňové příjmy ***)	5,22	4,68	4,68	5,03	107,5	0,4	96,3
z toho: odvod z loterií ****)	2,65	2,30	2,30	2,45	106,4	0,1	92,4
<i>Pojistné na soc. zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti</i>	<i>372,19</i>	<i>382,88</i>	<i>382,88</i>	<i>382,93</i>	<i>100,0</i>	<i>0,0</i>	<i>102,9</i>
z toho: Pojistné na důchodové pojištění	332,46	340,33	340,33	341,92	100,5	1,6	102,8
Nedaňové příjmy celkem	35,54	37,64	38,04	41,96	110,3	3,9	118,1
<i>Příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků</i>	<i>16,06</i>	<i>23,78</i>	<i>23,85</i>	<i>24,73</i>	<i>103,7</i>	<i>0,9</i>	<i>154,0</i>
z toho: Odvody přebytků organizací s přímým vztahem	3,29	3,37	3,40	3,64	107,1	0,2	110,5
Příjmy z vlastní činnosti	2,14	10,29	10,30	10,57	102,7	0,3	493,1
Výnosy z finančního majetku	8,41	8,21	8,22	8,42	102,4	0,2	100,1
Soudní poplatky	1,38	1,35	1,33	1,33	99,9	0,0	95,9
<i>Přijaté sankční platby a vratky transferů</i>	<i>7,95</i>	<i>1,48</i>	<i>1,48</i>	<i>3,19</i>	<i>216,1</i>	<i>1,7</i>	<i>40,1</i>
<i>Příjmy z prodeje nekap.majetku a ost. nedaň. příjmy</i>	<i>9,04</i>	<i>9,50</i>	<i>9,84</i>	<i>10,30</i>	<i>106,6</i>	<i>0,5</i>	<i>113,9</i>
z toho: Dobrovolné pojistné	0,33	0,29	0,29	0,35	121,6	0,1	106,7
<i>Přijaté splátky půjčených prostředků</i>	<i>1,03</i>	<i>1,38</i>	<i>1,38</i>	<i>1,91</i>	<i>138,1</i>	<i>0,5</i>	<i>185,5</i>
z toho: Splátky půjčených prostředků od podnikatel. subjektů	0,51	0,35	0,35	0,59	171,2	0,2	115,5
Splátky půjčených prostřed. ze zahraničí (z vládních úvěrů)	0,30	0,16	0,16	0,18	109,3	0,0	58,2
Splátky půjčených prostřed. od veřej. rozpočtů územ. úrovně	0,11	0,07	0,07	0,17	259,5	0,1	156,2
<i>Podíl na citech</i>	<i>1,46</i>	<i>1,50</i>	<i>1,50</i>	<i>1,84</i>	<i>122,8</i>	<i>0,3</i>	<i>126,1</i>
Kapitálové příjmy celkem	5,89	4,89	4,48	4,95	110,5	0,5	84,0
Přijaté transfery celkem	128,03	110,28	140,50	134,41	95,7	-6,1	105,0
v tom: Neinvestiční přijaté transfery	62,30	73,73	76,97	71,54	92,9	-5,4	114,8
z toho: Neinvestiční transfery přijaté od EU	30,87	34,89	34,88	32,31	92,6	-2,6	104,7
Převody z vlastních fondů	0,78	0,00	0,01	0,82	x	0,8	105,5
Neinv. přijaté transfery od veřej. rozpočtů územ. úrovně	30,55	38,82	42,06	38,22	90,9	-3,8	125,1
Investiční přijaté transfery	65,73	36,55	63,53	62,87	99,0	-0,7	95,6
z toho: Investiční převody z Národního fondu	65,40	35,77	62,70	61,96	98,8	-0,7	94,7
PŘÍJMY STÁTNÍHO ROZPOČTU CELKEM	1 091,86	1 098,24	1 128,44	1 133,83	100,5	5,4	103,8

⁹² Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf, s. 11

Tabulka č. 4: Tabulka plánu zvyšování důchodového věku v různých státech. Muži, ženy (v levém sloupci), počet let o který se mají v průběhu různých časových úsecích zvýšit.⁹³

Belgie	65	0
	62	3
Estonsko	60	3
	55	8
Lotyšsko	60	2
	57	5
Litva	60	2,5
	55	5
Maďarsko	60	5
	55	10
Rakousko	65	0
	60	5
Slovinsko	63	0
	58	3
Slovensko	60	2
	55	7
Británie	65	3
	60	8
Irsko	65	3
	65	3
Švýcarsko	65	0
	62	2
USA	65	2
	65	2
Lichtenštejnsko	64	1
	62	2
Rumunsko	62	3
	57	3
Bulharsko	60	3
	55	5
Malta	61	3
	60	4
Řecko	65	0
	60	5
Německo	65	2
	65	2
Nizozemí	65	2
	65	2
Austrálie	65	0
	60	5
Chorvatsko	60	5
	55	5

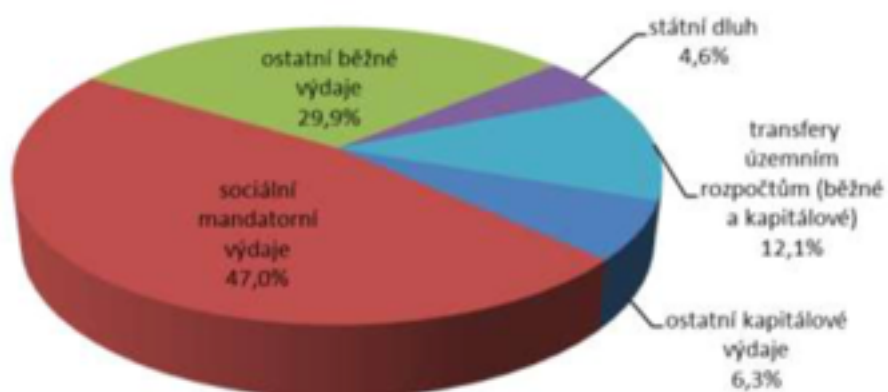
⁹³ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 156

Tabulka č. 5: Délka nezaměstnanosti uchazečů⁹⁴

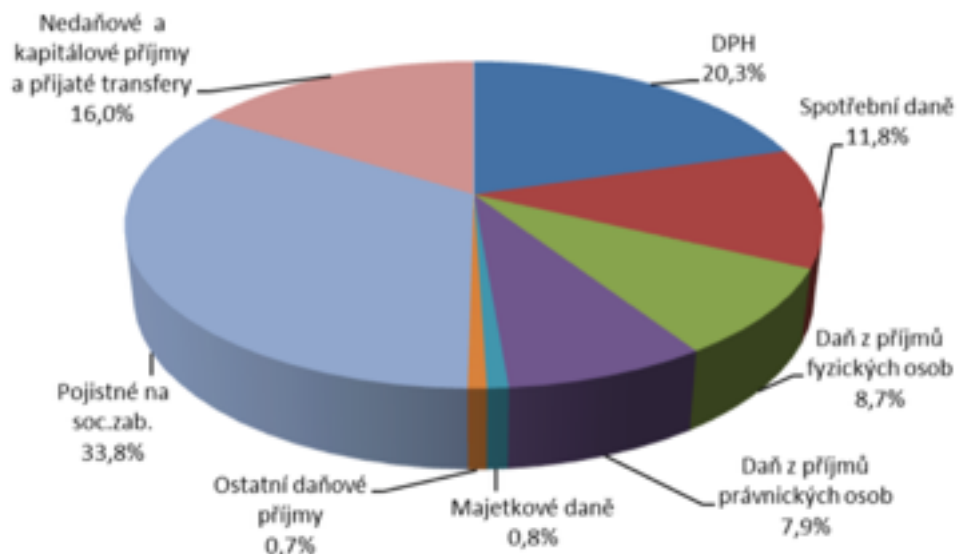
	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
Počet uchazečů	do 3 měsíců	3-6 měsíců	6-9 měsíců	9-12 měsíců	12-24 měsíců	nad 24 měsíců	Celkem	Volná pracovní místa
2016 (k březnu)	111962	81839	42897	25409	55734	125268	443109	117335
2016 (k únoru)	131651	80981	37936	26023	57093	127570	461254	114826
2016 (k ledenu)	145493	70258	38366	25757	58451	129078	467403	107779
2015 (k prosinci)	129421	70362	37867	27913	58232	129323	453118	102545
2015 (k listopadu)	118859	58673	37252	27192	58920	130468	431364	105049
2015 (k červnu)	97396	69849	41041	32719	70538	139852	451395	96983
2015 (k ledenu)	154186	82682	47231	33998	88351	149743	556191	62257
2014 (k 1. čtvrtletí)	137347	107832	69849	41718	112344	139225	608315	40808
2013 (k 1. čtvrtletí)	150802	90018	45036	32143	78198	95761	491958	38863
2012 (k 1. čtvrtletí)	137103	106377	62422	33627	80169	105482	525180	39906
2011 (k 1. čtvrtletí)	129450	136098	63352	35576	93836	89450	547762	33931
2010 (k 1. čtvrtletí)	167796	123904	80619	50298	85241	64966	572824	66274

⁹⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí, MPSV, Kompilace statistik, Statistiky nezaměstnanosti, Měsíční statistika struktury uchazečů a volných pracovních míst, Čtvrtletní statistika nezaměstnanosti, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

Graf č. 1: Výdaje státního rozpočtu za rok 2014 (v %)⁹⁵

Graf č. 2: Struktura celkových příjmů v roce 2014 (v %)⁹⁶

⁹⁵ Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf, s. 61

⁹⁶ Státní závěrečný účet ČR za rok 2014, Příloha C, Ministerstvo financí, 2015, http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2014_Priloha-C.pdf, s. 12

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá důchodovou reformou v ČR. Cílem diplomové práce je analýza českého důchodového systému a jeho reform.

Diplomová práce je členěna na úvod, závěr a 4 kapitoly. První kapitola pojednává o systému sociálního zabezpečení a jeho subsystémech, druhá o systému důchodového pojištění jeho historii a reformách. Třetí kapitola se zabývá připravovanými změnami a čtvrtá prezentuje autorovi návrhy na možné změny systému.

Uskutečnění důchodové reformy je dlouhodobý a mimořádně náročný proces. Musí být proveden velmi citlivě s důrazem na zachování principu sociální spravedlnosti a principu zachování důstojnosti člověka.

Abstract

The thesis deals with pension reform in the Czech republic. The main objective of the thesis is to analyze czech pension system and reforms.

The thesis is divided into an introduction, a conclusion and four chapters. The first chapter is concerned with social security system and its subsystems, the second one with the pension system, its history and reforms. The third chapter deals with the upcoming changes and the fourth one presents author's suggestions on possible changes to the system.

Realization of a pension reform is a long and extremely difficult process. It has been implemented very carefully with an emphasis on preserving the principle of social justice and the principle of human dignity.

Název práce v anglickém jazyce

Pension reform in the Czech republic

Key words

- důchod
- důchodový systém
- fondový systém
- důchodová reforma
- penzijní připojištění
- pilíře penzijní reformy
- spoření na penzi
- pension
- pension system
- fund system
- pension reform
- supplementary insurance
- pension reform pillars
- pension saving